UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra historie

Dagmar Jilmová

„…obraceti pozornost lidu, aby si věcí historických i archaeologických všímal“.

Dějiny archeologického výzkumu východní části Ždánického lesa do roku 1945

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Miloš Hlava, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala zcela samostatně za použití pramenů, literatury a internetových zdrojů, které jsou uvedeny v závěrečném seznamu.

V Brně dne 17.8. 2021 Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Miloši Hlavovi, Ph.D. za odborné vedení, všestrannou pomoc, cenné rady, doporučení a velkou míru trpělivosti. Taktéž bych ráda poděkovala Mgr. Terézii Ondrové, Mgr. Martinu Rájovi, Ph.D. a PhDr. Milanu Salašovi, DrSc. za zpřístupnění archivních materiálů. Můj dík patří také Mgr. Jaromíru Šmerdovi a PhDr. Marianu Mazuchovi, Ph.D. za poskytnutí některých klíčových údajů a záznamů a paní Monice Jandorové a panu Josefu Medřickému za jejich čas a ochotu poskytnout mi všechny dostupné informace. Zvláštní poděkování pak patří Michalu Frankovi, bez jehož morální podpory by práce nikdy neměla šanci vzniknout.

Jméno a příjmení: Dagmar Jilmová

Osobní číslo: F17211

Anotace:

V oblasti východní části Ždánického lesa působila na konci 19. a na počátku 20. století řada amatérských archeologů, kteří se podíleli na archeologickém poznání tohoto území. Práce seznamuje čtenáře s jednotlivými badateli, kteří v oblasti působili, s místními muzei založenými v 1. pol. 20. stol. a samozřejmě významnými archeologickými výzkumy a nálezy učiněnými v oblasti Uhřické vrchoviny do roku 1945. Zvláštní pozornost je pak věnována výzkumu mohylníků náležících do střední doby bronzové, doby halštatské a doby hradištní.

Klíčová slova: Uhřická vrchovina, mohylníky, dějiny archeologických výzkumů, Ždánický les, amatérští archeologové

Annotation:

The thesis introduces the individual researchers and amateur archaeologists who worked in the area of the Ždánický Forest (Ždánický les) at the end of the 19th and the beginning of the 20th century. Furthermore, it describes the local museums founded in the first half of the 20th century, and the significant archaeological research and finds made in the area of the Uhřice highlands until 1945. Special attention is devoted to the research of barrow fields belonging to the Middle Bronze Age, the Hallstatt period, and the Early Middle Ages (Doba hradištní).

Keywords: Uhřice highlands, barrow fields, history of archeological researchs, Ždánice forest, amateur archaeologists

Obsah

1. Úvod **7**

2. Definice území a jeho přírodní podmínky **9**

3. Mezi čtyřmi muzei – lidé, zámky, archeologie **12**

3.1 Muzeum Klobouky u Brna 13

3.2 Muzeum Bučovice 16

3.3 Muzeum Slavkov u Brna 19

3.4 Vrbasovo muzeum ve Ždánicích 20

3.5 Muzea v Kyjově a Žarošicích 21

4. Významní archeologičtí badatelé a popularizátoři **22**

4.1 Václav Broukal 22

4.2 František Černý 22

4.3 Innocenc Ladislav Červinka 23

4.4 Eduard Filip 24

4.5 Josef Gabriel 24

4.6 Miroslav Chleborád 25

4.7 František Kalousek 25

4.8 Emil Kolibabe 26

4.9 Martin Kříž 26

4.10 Alois Procházka 27

4.11 Jakub Vrbas 28

5. Dějiny výzkumů **29**

5.1 Paleolit 29

5.2 Neolit a eneolit 31

5.3 Doba bronzová a doba halštatská 34

5.4 Doba laténská a doba římská 35

5.5 Doba hradištní 37

6. Výzkumy mohylníků **39**

6.1 1901 – Kobeřice, lokalita „Bezedník“ 41

6.2 1902 – Bošovice, lokalita „Křesťanov“ 41

6.3 1911 – Koběřice, lokalita „Kolíbsko“ 42

6.4 1921 a 1927 – Dambořice, lokalita „Bezedník“ 43
6.5 1927–1940 – Heršpice, lokalita „U Hubertka“ 43
6.6 1928 – Velké Hostěrádky, lokalita „Skřípov“ 49
6.7 1928–1931 – Dambořice/Velké Hostěrádky, lokalita „Líchy“ 50
6.8 1930 – Bošovice, lokalita „U Dvou závor“ 51
6.9 1930–1931 – Bošovice, lokalita „U Čtyř tabulí“ 52
6.10 1931 – Dambořice, lokalita „Farářova habrůvka“ 53
6.11 1940 – Heršpice/Žarošice, lokalita „Zlatý jelen“ 53
6.12 Shrnutí výzkumů mohylníků v tabulce a grafech 55
7. Závěr 58
8. Seznam použité literatury a pramenů 60

Úvod

Oblast východní části Ždánického lesa byla osídlena již od paleolitu, což dokládají četné archeologické nálezy ze všech období lidských dějin. Přestože se osídlení koncentrovalo především v nižších polohách Ždánického lesa, doklady pobytu člověka nacházíme po celém tomto území. Archeologickými památkami charakteristickými pro výše položené oblasti tohoto území jsou pak, zejména přímo pro Uhřickou vrchovinu, mohylníky střední doby bronzové, doby halštatské a doby hradištní, které zde byly zkoumány během prvních čtyř decennií 20. století skupinou amatérských archeologů.

Název bakalářské práce „…obraceti pozornost lidu, aby si věcí historických i archaeologických všímal“ je přejat z formulace stanov bučovického a klobouckého muzejního spolku a pro práci jsem jej vybrala, neboť se v těchto pár slovech odráží přínos a význam amatérských badatelů, kteří svůj život, popřípadě jeho část, zasvětili archeologickému bádání a záchraně archeologických památek, poznání historie a tradic kraje a zaznamenávání a prezentaci výsledků svého snažení, čemuž se věnovali ve svém volném čase s láskou a nadšením.

Cílem práce je přiblížit čtenáři v několika kapitolách aktivity těchto amatérských nadšenců, kteří mají velké zásluhy na archeologickém poznání Uhřické vrchoviny. Z tohoto hlediska je tedy práce rozdělena na čtyři hlavní části, v nichž postupně čtenáře seznamuji s muzei, která v první polovině 20. století vznikala (často právě z iniciativy některých amatérských archeologů) okolo zkoumaného území a která se svým působení více či méně podílela na archeologickém poznání regionu, zejména pak ve smyslu ukládání nálezů a jejich prezentování veřejnosti. V dalších částech práce jsou dále uvedeny medailonky nejvýznamnějších amatérských badatelů, kteří v oblasti Uhřické vrchoviny prováděli své archeologické výzkumy, a také stručný přehled archeologických výzkumů a nálezů zde učiněných do roku 1945. V poslední části je pozornost věnována výzkumu mohylníků ze Ždánického lesa, které se, až na jeden, nacházejí právě na území Uhřické vrchoviny, konkrétně v její západní části. Tato kapitola je z pohledu dějin archeologických výzkumů oblasti pro tuto práci stěžejní, neboť je z velké části založena na dobových písemných pramenech, často přímo na zápiscích z nálezových deníků jednotlivých badatelů. Rok 1945 byl pro zpracování tématu zvolen jako rok hraniční. Důvodem je nejenom otázka zvládnutelnosti a obsáhnutí množství pramenů pro vypracování bakalářské práce, ale především skutečnost, že po se roce 1945

výrazně mění charakter archeologie, která stále více směřuje k profesionalizaci a předznamenává tak konec soukromých badatelských aktivit v tomto oboru.

Při vypracování bakalářské práce jsem čerpala z pramenů v podobě nálezových zpráv uložených v Archeologickém ústavu Akademie věd České republiky v Brně a z archivních pramenů fondu Památkový úřad Vídeň uloženého v Národním archivu, fondu Muzeum uloženého v Městském muzeu v Kloboukách u Brna a fondů Okresní úřad Kyjov a Muzeum Bučovice uložených ve Státních okresních archivech Hodonín a Vyškov, a nálezových deníků jednotlivých badatelů. Konkrétně se jedná o Zápisník o archeologických nálezech A. Procházky, Nálezový deník E. Kolibabeho, které jsou uloženy v Archeologickém ústavu Moravského zemského muzea v Brně a Deník pravěkých nálezů a sbírek E. Filipa, který se nachází v Historickém muzeu ve Slavkově u Brna. V posledních dvou jmenovaných institucích jsou uloženy také psané inventáře A. Procházky, které mi při psaní práce rovněž poskytly některé důležité informace.

Kromě současné literatury a archivních pramenů jsem čerpala také z dobové literatury, respektive z některých publikací I. L. Červinky, M. Chleboráda, A. Procházky, J. Skutila a J. Vrbase a také z některých čísel periodik Pravěk, Památky archeologické, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci a Lidových novin.

Působení amatérských archeologů a badatelů v dané oblasti bylo v minulosti již několikrát zpracováno, vždy šlo však o jednotlivé výzkumy, lokality či jednotlivá dílčí území. Významnou monografií, která sdružuje hned několik klíčových lokalit a zabývá se územím rozsahově srovnatelným s oblastí Uhřické vrchoviny je publikace M. Čižmáře Mohylníky ve Ždánickém lese z roku 2014. Ta se zároveň stala páteří pro vypracování mého pojednání o výzkumech mohylníků. Tato monografie spojuje jednak informace o dějinách výzkumů mohylníků (čerpané jak z archivních pramenů, tak z publikovaných prací), jednak výsledky geodetického zaměření a terénních prospekcí, jejichž výsledkem bylo v některých případech zjištění nových mohyl (Čižmář 2014, 5). Důkladná rešerše archivních písemných pramenů, kterou M. Čižmář pro tuto publikaci provedl, mi usnadnila zorientování se v problematice a nasměrovala mě do jednotlivých institucí, ve kterých se archiválie nacházejí. Zároveň jsem však během studia těchto pramenů a samotného vypracovávání bakalářské práce zjistila, že se v publikaci, která byla vydána až po smrti autora (M. Čižmář zemřel roku 2012), nachází několik drobných faktografických omylů, jako jsou například datace některých výzkumů či nepřesnosti v literárních zdrojích.

2. Definice území a jeho přírodní podmínky

Zkoumané území odpovídá z hlediska geomorfologie Uhřické vrchovině, tedy geomorfologickému okrsku, který tvoří společně s Otnickou pahorkatinou geomorfologický podcelek jménem Dambořická vrchovina. Ta utváří severovýchodní část Ždánického lesa a je tvořena převážně paleogenními jílovci a pískovci ždánicko-hustopečského souvrství vnějšího flyše (*Demek – Mackovčin 2006*, 468). Zatímco Otnická pahorkatina tvoří nižší, západní část tohoto podcelku, oblast Uhřické vrchoviny se pak nachází v jeho střední až jihovýchodní části a tvoří jeho vyšší díl (obr. 1), který charakterizují erozně-denudační plošiny, široce zaoblené rozvodní hřbety pobadenského zarovnaného povrchu a hluboká údolí ohraničená strmými svahy (*Národní geoportál Inspire – www.geoportal.gov.cz*)

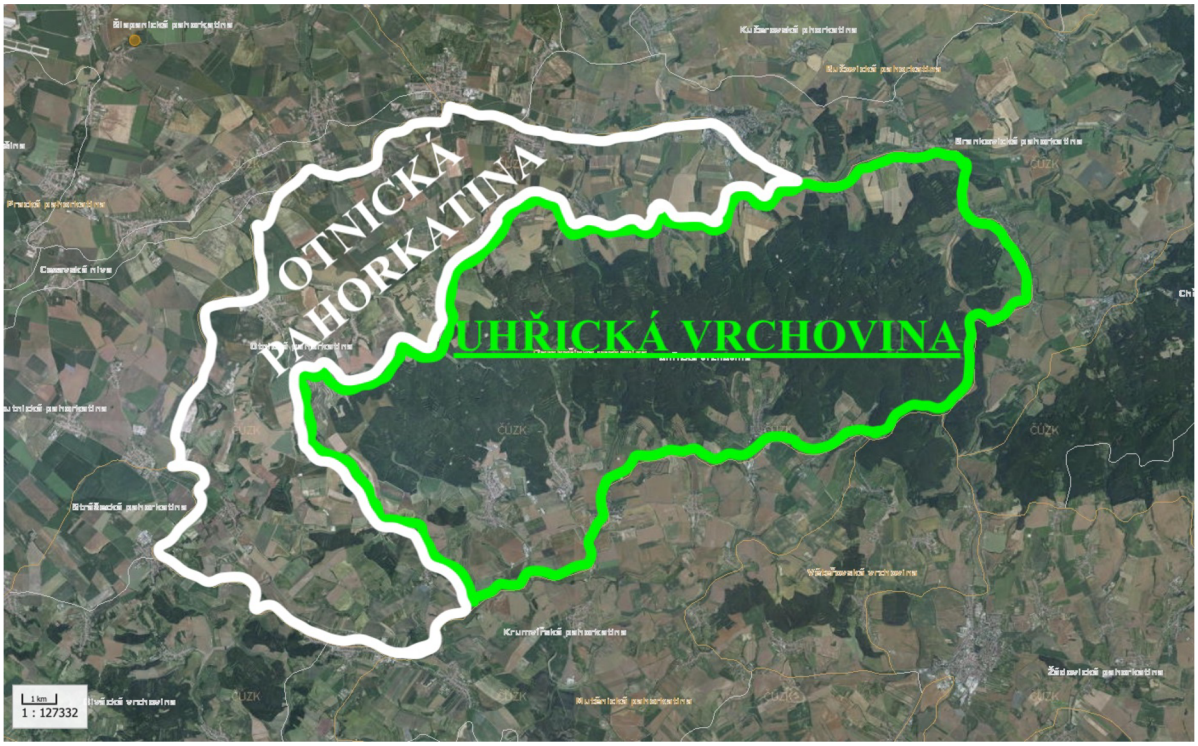

Obr. 1: Geomorfologické členění Dambořické vrchoviny na Uhčickou vrchovinu a Otnickou pahorkatinu (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová podle Národního geoportálu Inspire).

Hranice území tedy kopíruje hranice Uhřické vrchoviny (obr. 2), která, podle map dostupných na stránkách Národního geoportálu Inspire (*Národní geoportál Inspire – www.geoportal.gov.cz*), prochází na jihu katastry obcí Dambořice a Uhřice, kde kopíruje koryto Spáleného potoka. Dále pak protíná intravilán obce Žarošice, horizontálně téměř půlí katastr Archlebova a pokračuje intravilány obcí Ždánice a Lovčice. Od Lovčic se stáčí

severovýchodně podél řeky Kyjovky až ke vsi Mouchnice, kde prochází intravilánem obce a přes intravilány Nemotic, Snovídek a Nesovic na severovýchodě pokračuje na severu katastry obcí Bučovice, Mouřínov a Rašovice, prochází intravilány Heršpic a Nížkovic jižním směrem ke Kobeřicím u Brna na západní straně vrchoviny. Tam protíná jihovýchodní výběžek katastru Milešovic a pokračuje intravilánem Lovčiček. Odtud se stáčí tak, že podélně protíná celý intravilán Bošovic. Za intravilánem Velkých Hostěrádek pak směřuje podél potoka Hunivky katastrem obce Bohumilice na jih, zpět k Dambořicím.

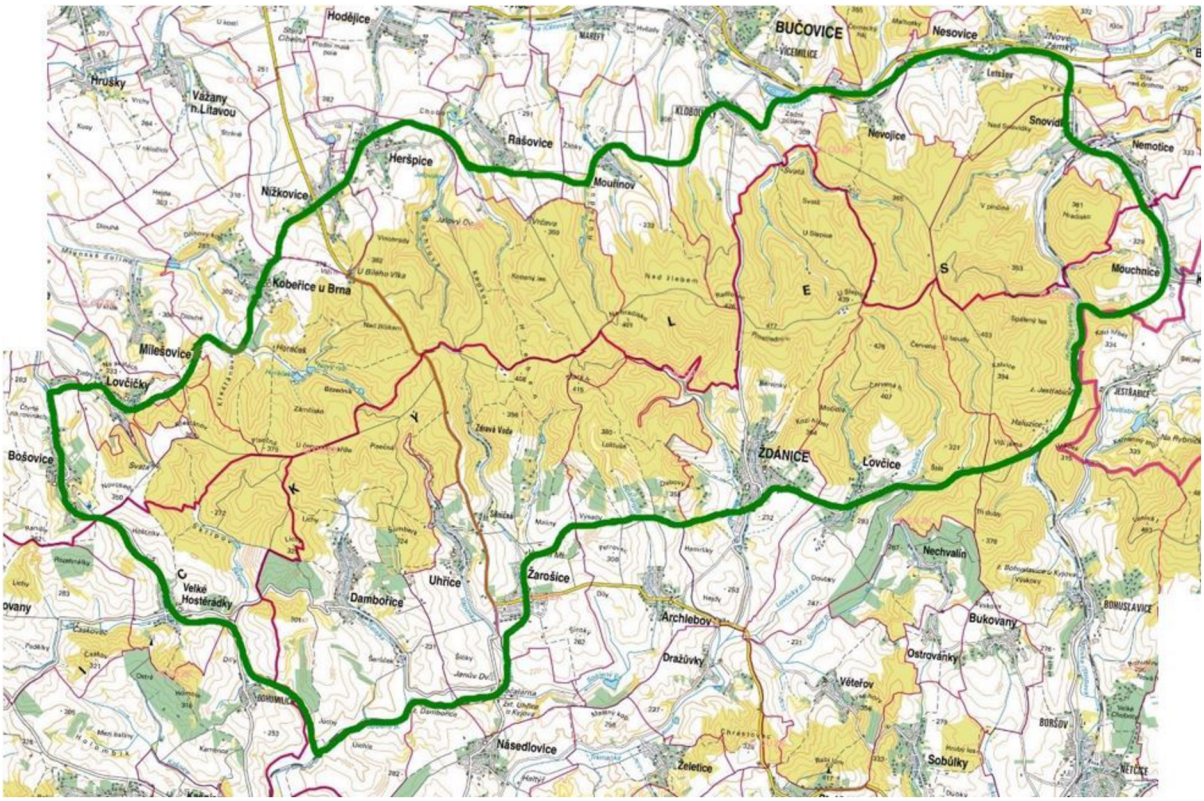

Obr. 2: Hranice Uhřické vrchoviny (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová podle Národního geoportálu Inspire).

Nejvyšší bod zkoumaného území se jmenuje U Slepice a nachází se 4 km severoseverovýchodně od obce Ždánice ve výšce 437 m n. m. (*Demek – Mackovčin 2006*, 466). Dalším významnými body jsou Novosady ležící 1 km východně od Bošovic (*Demek – Mackovčin 2006*, 322) a dosahující výšky 350,3 m n. m., bod Písečná s nadmořskou výškou 374,4 m východojihovýchodně od obce Lovčičky *(Demek – Mackovčin 2006*, 346) a bod Radlovec 3,5 km severoseverozápadně od Ždánic ve výšce 425,6 m n. m. (*Demek – Mackovčin 2006*, 373). Jiný významný bod Uhřické vrchoviny, Vlčí hora, se nachází 1,5 km jižně od obce Nížkovice a jeho nadmořská výška činí 380 m (*Demek – Mackovčin 2006*, 493).

Na Uhřické vrchovině převažují dubové a bukové porosty. Vedle těchto dominantních dřevin se zde ale setkáme také s lípou malolistou, habrem, javorem mléčem a javorem babykou s příměsí modřínu. Místy se zde pak nacházejí porosty borové (*Demek – Mackovčin 2006*, 468). Těžba ropy je na sledovaném území provozována kolem obcí Dambořice, Uhřice, Žarošice, Ždánice, Kloboučky (součást obce Bučovice) a Nevojice.

Průměrná roční teplota zde dosahuje 9–10 °C (*Tolasz 2007*, 25), v letních měsících pak v průměru 15–16 °C (*Tolasz 2007*, 26) a v zimních klesá k -2 °C (*Tolasz 2007*, 27). Oproti tomu průměrný úhrn srážek činí 500–600 mm (*Tolasz 2007*, 69) a roční průměrná doba slunečního svitu byla stanovena na 1700–1800 hodin (*Tolasz 2007*, 166).

3. Mezi čtyřmi muzei – lidé, zámky, archeologie

Zkoumané území je místem, kde se v minulosti setkávaly soudní okresy Bučovice, Klobouky u Brna, Slavkov u Brna a Ždánice. A v každém z těchto soudních okresů počátkem 20. století vznikala muzea, ať už z iniciativy nově zakládaných muzejních spolků, či vlastivědně orientovaných jedinců. Tyto instituce se pak, některé více a některé méně, podílely na realizaci archeologických výzkumů ve východní části Ždánického lesa, či uchovávání artefaktů nalezených na tomto území.

Pro výzkumy Uhřické vrchoviny mají největší význam muzeum v Bučovicích (dnes součást Muzea Vyškovska), muzeum ve Slavkově u Brna a Vrbasovo muzeum ve Ždánicích. A to zejména proto, že osoby s těmito institucemi spjaté mají největší podíl na poznání pravěké minulosti zkoumaného území, především pak na výzkumech zdejších mohylníků. Mnoho z nich bylo rovněž členy Moravského archeologického klubu, spolku založeného roku 1906, sdružujícího většinu moravských prehistoriků. Někteří dokonce stáli u vzniku této organizace. Muzeum v Kloboukách u Brna, nejstarší muzeum v regionu, svým vlivem působnosti zasahovalo do oblasti Uhřické vrchoviny jen minimálně, přesto ve své archeologické sbírce uchovávalo několik artefaktů nalezených na katastrech obcí, jejichž části do zkoumané oblasti náleží. Často se však bohužel jedná o artefakty, k nimž neexistují informace o přesné poloze nálezu. Velký význam má však toto muzeum pro jmenovanou oblast obzvláště proto, že patrně u jeho vzniku se ve svých rodných Kloboukách inspiroval učitel Jakub Vrbas, zakladatel muzea ve Ždánicích.

Na doplnění pomyslné archeologické skládačky regionu se však okrajově podílejí i další muzea. Jedná se o muzeum v Žarošicích, založené až v roce 1960, jehož archeologický inventář sestává z velké části z nálezů uskutečněných místním rodákem V. Broukalem, který v Žarošicích a okolí sbíral archeologické památky již před rokem 1945. A také o muzeum v Kyjově (dnes součást Masarykova muzea v Hodoníně), jehož podíl na poznání dějin výzkumu Uhřické vrchoviny je však marginální – muzeum odkoupilo část sbírky artefaktů nalezených na tomto území.

V následujícím přehledu muzeí seřazeném podle data jejich založení je pak zcela vynecháno Moravské zemské muzeum, v němž se sice nachází množství artefaktů nalezených v regionu, ale svým charakterem se od ostatních uvedených menších muzeí, městských

a regionálních, liší. Naopak krátce zmíněno je na konci kapitoly muzeum v Kyjově a muzeum v Žarošicích.

3.1 Muzeum Klobouky u Brna

Muzeum v Kloboukách u Brna bylo z oněch čtyř muzeí, která se podílela na archeologickém poznání zkoumané oblasti, založeno nejdříve. Zároveň je však tím muzeem, které má na uchovávání a prezentaci archeologických nálezů učiněných v oblasti Uhřické vrchoviny nejmenší podíl.

Muzeum vzniklo tři roky po tom, co byla v Kloboukách 20.–27. září 1903 pořádána Jihomoravská výstava [1] (na které byly v rámci národopisného okruhu vystavovány i archeologické nálezy) a na ni navazující kurzy lidového umění, kde se myšlenka založit muzeum zrodila. K založení muzejního spolku došlo 16. prosince 1906 (*Švachová 1998*, 326). Jeho účelem bylo dle stanov spolku[2]: *„…starati se o to, by v Kloboucích u Brna založeno, udržováno a rozmnožováno bylo museum, jež by obsahovalo sbírky archaeologické, historické, etnografické, bibliografické, přírodní, vědecké i umělecké, pokud sbírky ty týkají se obce a okresu Klobouckého jakož i celé jižní Moravy a kraje Hanáckého i Slovenského, by tak v museu byl podán obraz minulosti i přítomnosti přírodní i sociální obce Klobouk u Brna, jeho okolí a větve Hanácké i Slovácké; dále obraceti pozornost lidu, aby si věcí historických i archaeologických všímal a bdíti nad zachováním památek literárních, historických i uměleckých.*“ V únoru 1907 pak bylo schváleno umístění muzea do pronajatých místností v domě Josefa Husáka (*Skutil 1941*, 79; *Švachová 1998*, 328). Před válkou, v roce 1912, zakoupil muzejní spolek naproti stojící dům, který po válce výhodně prodal a z utržených peněz zakoupil nové skříně, stoly a vitríny. Nábytek byl v roce 1921 instalován ve 4 místnostech v přízemí klobouckého zámku, které muzeu zdarma propůjčil majitel zámku, velkostatkář Josef Duffek (*Skutil 1941*, 79–80; *Švachová 1998*, 329–331). Roku 1932 bylo muzeum přestěhováno do místností v nádvorním traktu zámku a zároveň změnilo majitele. Stalo se tak usnesením valné hromady konané 22. dubna 1932. Veškeré muzejní sbírky

[1] Program Jihomoravské výstavy, 1903; Archiv Městského muzea Klobouky u Brna, fond Muzeum, karton 6, inv. č. 5116.

[2] Stanovy musejního spolku v Kloboucích u Brna, 1906; Archiv Městského muzea Klobouky u Brna, fond Muzeum, karton 2.

i finanční hotovost, která činila přibližně 20 000 korun, daroval spolek obci. Správa muzea však nadále zůstávala v rukou volených funkcionářů spolku.

Ohledně financování muzea informuje v referátu pro Skutilova Moravská musea jednatel a správce Josef Huták (*Skutil 1941*, 80–81): „*Museum podporuje obec 1000 K každý rok. Veřejnou subvenci obdrželo v posledních 20 letechdvakrát po 300 K. Jindy zůstaly žádosti o subvenci nevyřízené. Příjmy muzea jsou nedostačující. Správa se často obracela ke svým krajanům, spoluobčanům se žádostí o peněžitou podporu a tak zachránila vždy museum před okamžitou peněžní tísní. Často nebylo ani peněz na zaplacení pojistného*."

Muzeum a archeologie

Jak již bylo řečeno, na archeologickém výzkumu zkoumané oblasti se muzeum podílelo pouze minimálně. V uzavřené archeologické sbírce, která byla převedena do fondu Regionálního muzea v Mikulově se nacházelo jen několik artefaktů z obcí, které svým katastrem na Uhřickou vrchovinu zasahují. Ne u všech artefaktů je však uvedena doba a přesná poloha nálezu, tudíž nejsme schopni určit míru vlivu muzea na archeologii zkoumaného území na jednotky přesně. Nezbývá proto než se spokojit s informací, že byla malá.

Pomineme-li tedy chybějící data o přesné poloze, pak by územně relevantními artefakty ve sbírce klobouckého muzea mohly být nálezy z těchto katastrů – Bohumilice (2 ks, soubor drobných pazourkových čepelek a bronzový depot), Bošovice (8 ks a soubor keramických fragmentů), Dambořice (1 ks), Heršpice (1 ks) a Žarošice (1 ks) (Klanicová 1998, 41–54).

Muzeum samotné však jistě mělo vliv na vznik ostatních muzeí v regionu, neboť bylo založeno nejdříve. Jmenujme proto alespoň spolupracovníky muzea, kteří se věnovali záchraně archeologického dědictví na Kloboucku, byť povětšinou na jiném území, než kterým se tato práce zabývá. Byli jimi farář Jiří Vrba, amatérský archeolog Karel Jaromír Bukovanský, Jan Rožnovský a Viktor Brettschneider.

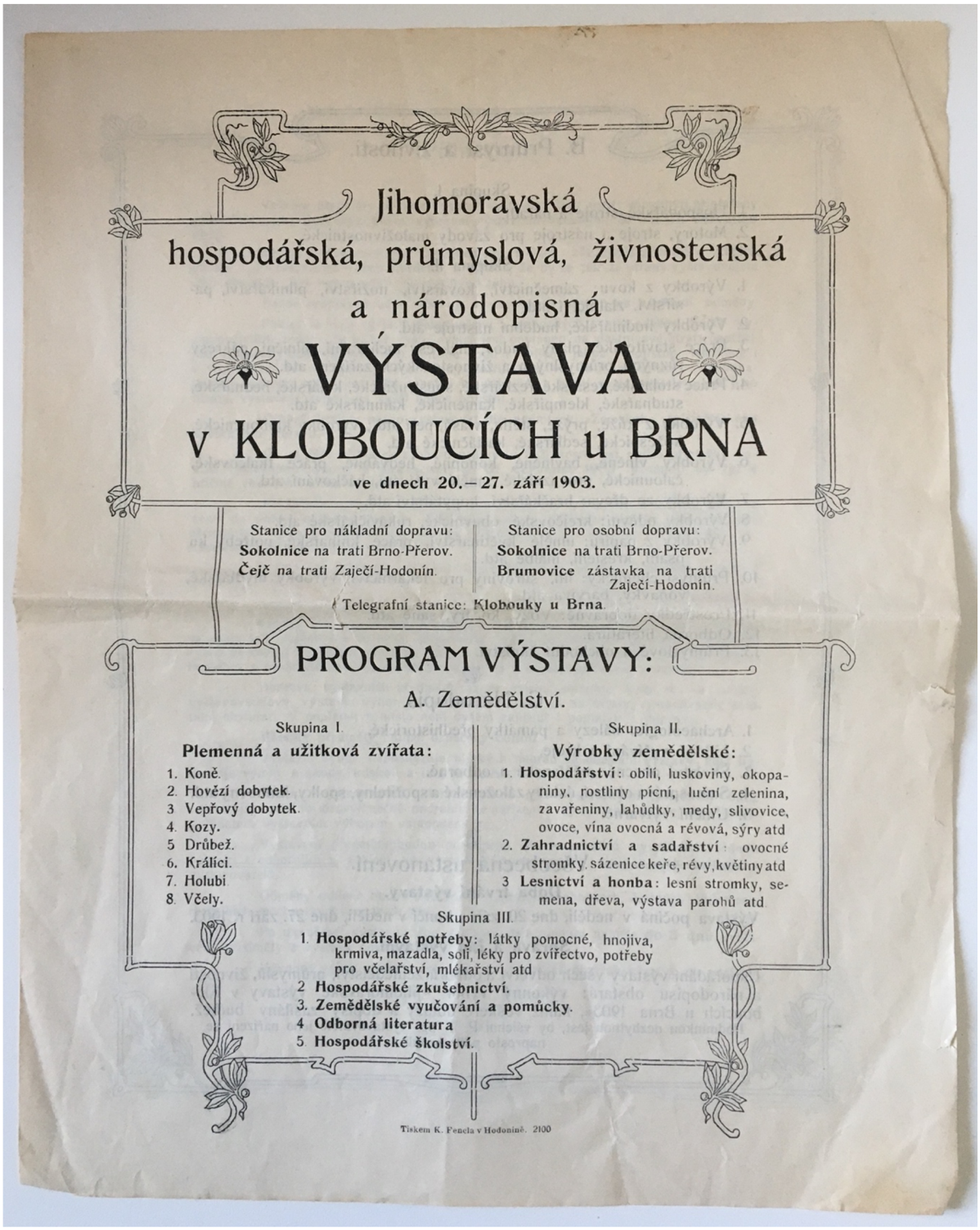

Jihomoravská
hospodářská, průmyslová, živnostenská
a národopisná
VÝSTAVA
v KLOBOUCÍCH u BRNA
ve dnech 20.–27. září 1903.

Stanice pro nákladní dopravu:
Sokolnice na trati Brno-Přerov.
Čejč na trati Zaječí-Hodonín.

Stanice pro osobní dopravu:
Sokolnice na trati Brno-Přerov.
Brumovice zástavka na trati Zaječí-Hodonín.

Telegrafní stanice: **Klobouky u Brna**.

PROGRAM VÝSTAVY:

A. Zemědělství.

Skupina I.
Plemenná a užitková zvířata:
1. Koně.
2. Hovězí dobytek.
3. Vepřový dobytek.
4. Kozy.
5. Drůbež.
6. Králíci.
7. Holubi
8. Včely.

Skupina II.
Výrobky zemědělské:
1. **Hospodářství**: obilí, luskoviny, okopaniny, rostliny pícní, luční zelenina, zavařeniny, lahůdky, medy, slivovice, ovoce, vína ovocná a révová, sýry atd
2. **Zahradnictví a sadařství**: ovocné stromky, sázenice keře, révy, květiny atd
3. **Lesnictví a honba**: lesní stromky, semena, dřeva, výstava parohů atd

Skupina III.
1. **Hospodářské potřeby**: látky pomocné, hnojiva, krmiva, mazadla, soli, léky pro zvířectvo, potřeby pro včelařství, mlékařství atd
2. **Hospodářské zkušebnictví.**
3. **Zemědělské vyučování a pomůcky.**
4. **Odborná literatura**
5. **Hospodářské školství.**

Tiskem K. Fencla v Hodoníně. 2100

Obr.3: Program Jihomoravské výstavy v Kloboucích u Brna (zdroj: Archiv Městského muzea Klobouky u Brna, fond Muzeum, karton 6, inv. č. 5116).

3.2 Muzeum Bučovice

Muzejní spolek byl v Bučovicích založen lékárníkem a starostou města Františkem Vlachem, který na ustanovující schůzi spolku 16. ledna 1914 navrhl za předsedu místního rodáka Augustina Kratochvíla (redaktora a autora několika svazků Vlastivědy moravské) a za zapisovatele spolku M. Chleboráda. Záhy po rozpuštění ustanovující valné hromady došlo na schůzi právě zvoleného výboru ke změně, při níž se předsedou spolku stal M. Chleborád a byl jím ještě několik dalších let. (*Jordán 1964*, 1; *Skutil 1941*, 42). K založení spolku došlo necelé dva měsíce poté, co c. k. Moravské místodržitelství dalo M. Chleborádovi na srozuměnou, že „*Zříditi nepolitický spolek s názvem Musejní spolek v Bučovicích se sídlem v Bučovicích dle znění předložených stanov se nezakazuje.*“[3] Založení spolku předcházelo několik událostí. Mezi ně patřilo zakládání muzeí v Kyjově (1911) a v Kloboukách u Brna (1906), výstava vyškovské lidové keramiky pořádaná Národopisným spolkem ve Vyškově a pod jejím vlivem realizovaná archeologická výstavka v Bučovicích. Ta byla v srpnu roku 1913 situována v místnostech bučovické měšťanské dívčí školy (*Jordán 1964*, 1) a uspořádána byla pravděpodobně již s úmyslem založit muzeum, neboť mezi majiteli vystavovaných sbírek byli budoucí zakladatelé spolku, především pak M. Chleborád se svou sbírkou archeologických artefaktů (*Jordán 1964*, 1).

Dle stanov si dal muzejní spolek za cíle: „*..starati se o to, by ve městě v Bučovicích založeno, udržováno a rozmnožováno bylo museum, jež by obsahovalo sbírky archaeologické, historické, etnografické, bibliografické, přírodní, vědecké a umělecké, pokud se sbírky ty týkají města a okolí Bučovického, by tak v museu podán byl obraz minulosti i přítomnosti přírodní i sociální tohoto města a jeho okolí, dále obraceti pozornost lidu, aby si věcí historických a archaeologických všímalo a bděti nad zachováním památek historických a uměleckých.“*[4] Zajisté nebylo jednoduché těmto cílům dostát, když vezmeme v úvahu fakt, že muzeum bylo financováno zejména z členských příspěvků a subvencí různých institucí a že práci na chodu muzea, inventarizaci sbírek a veškerých věcech, které s muzeem a fungováním spolku jako takového souvisejí, vykonávali jeho členové ve svém volném čase až po příchodu z vlastního zaměstnání (*Jordán 1964*, 2–3; *Skutil 1941*, 42–43).

---

[3] Dopis c. k. moravského místodržitelství M. Chleborádovi, 12. 11. 1913; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 2/K1, fol. 2

[4] Stanovy Okresního muzejního spolku v Bučovicích; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 4/K1, fol. 2

V počátcích činnosti spolku byly sbírky uloženy v budově městské radnice (*Skutil 1941*, 42), ale již na konci března roku 1914 požádal spolek městskou radu o bezplatné propůjčení 4 místností tzv. Strakošova domu (bývalé textilní továrny)[5] pro muzejní účely, čemuž se obecní výbor rozhodl 20. 4. 1914 vyhovět.[6] Ve stejném období se podařilo započít s budováním městského lapidária na dvorku nového obecního domu, který sousedil s domem Strakošovým, a tak byly sbírky umístěny vedle sebe (*Jordán 1964*, 2–3). Přestože se již na září roku 1914 připravovalo muzeum k otevření veřejnosti, vypuknutí války celý proces pozastavilo a k otevření došlo až v roce 1920, ve stejném roce, kdy se muzeum přestěhovalo ze Strakošova domu do tří místností v zadním traktu bučovického zámku, které spolku propůjčila k užívání knížecí lichtenštejnská správa v Praze (*Jordán 1964*, 3). Ani zpřístupnění veřejnosti, kterého se muzeum dočkalo roku 1920 však neznamenalo, že bylo muzeum otevřeno pravidelně. K tomu bylo ještě třeba sbírky řádně uspořádat. Teprve v létě 1927 se muzeum konečně otevírá návštěvníkům každou neděli dopoledne (*Jordán 1964*, 4). I po vypuknutí 2. světové války v roce 1939 fungovalo muzeum dál, aniž by došlo k nějakým významným změnám. Zlom nastal v roce 1942, kdy dostal spolek od lichtenštejnského lesního úřadu nařízeno vyklidit místnosti zámku, prý potřebné pro uspořádání archivu lesního úřadu. V návaznosti na tuto výpověď byla část muzejních sbírek převezena do bučovické synagogy, kde se nacházela požární stanice. To znamenalo, že se zde sbírky nacházely zcela volně, bez jakékoliv ochrany před poškozením nebo krádeží. Další část sbírky byla odvezena do márnice židovského hřbitova (*Jordán 1964*, 5). Po válce se muzejnímu spolku nepodařilo navázat na předchozí činnost, neboť nebylo kam umístit sbírky. Nepodařilo se totiž docílit navrácení zámeckých místností k užívání spolku, který byl posléze 18. 3. 1949 rozpuštěn (*Jordán 1964*, 5). Tím nastala bučovickému zámku nová éra, o které se však již zmiňovat nebudeme.

Muzeum a archeologie

Z významných členů muzejního spolku, zejména pak těch, kteří se podíleli na archeologickém bádání v regionu, můžeme kromě vrchního soudního rady Miroslava Chleboráda a učitelů Františka Kalouska a Aloise Procházky jmenovat také Karla Tihelku (*Jordán 1964*, 4), pozdějšího ředitele Moravského zemského muzea (*Sklenář 2005*, 586). Z tematických akcí

[5] Koncept žádosti muzejního spolku v Bučovicích o propůjčení místností k muzejním účelům, 30. 3. 1914; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 27/K1, fol. 1.

[6] Oznámení o vyhovění žádosti muzejního spolku, 23. 4. 1914; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 27/K1, fol 2.

uskutečněných v bučovickém muzeu pak vyniká zejména archeologická výstava pořádaná členy Moravského archeologického klubu, M. Chleborádem, F. Kalouskem, E. Kolibabem a A. Procházkou, v roce 1932.[7]

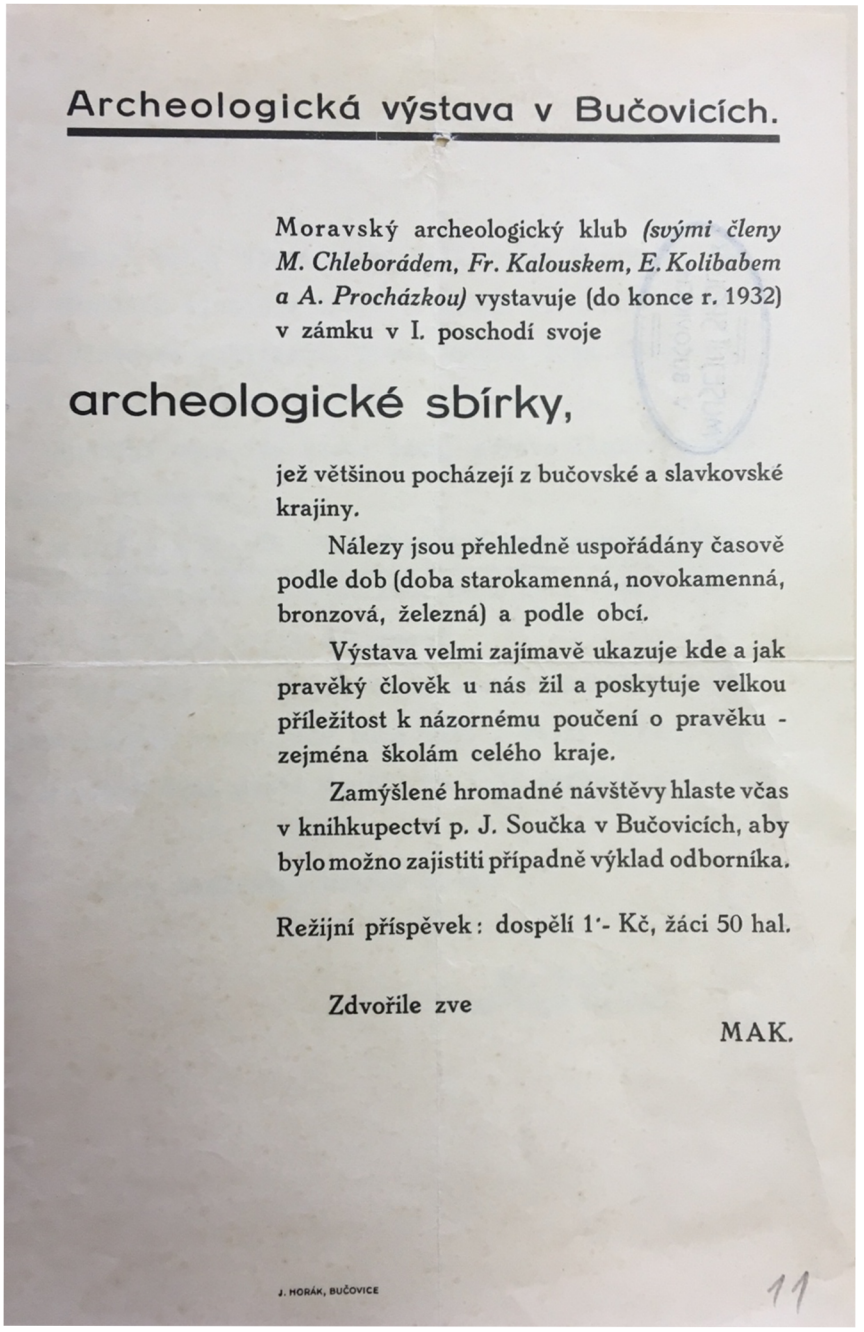

Archeologická výstava v Bučovicích.

Moravský archeologický klub *(svými členy M. Chleborádem, Fr. Kalouskem, E. Kolibabem a A. Procházkou)* vystavuje (do konce r. 1932) v zámku v I. poschodí svoje

archeologické sbírky,

jež většinou pocházejí z bučovské a slavkovské krajiny.

Nálezy jsou přehledně uspořádány časově podle dob (doba starokamenná, novokamenná, bronzová, železná) a podle obcí.

Výstava velmi zajímavě ukazuje kde a jak pravěký člověk u nás žil a poskytuje velkou příležitost k názornému poučení o pravěku - zejména školám celého kraje.

Zamýšlené hromadné návštěvy hlaste včas v knihkupectví p. J. Součka v Bučovicích, aby bylo možno zajistiti případně výklad odborníka.

Režijní příspěvek: dospělí 1·- Kč, žáci 50 hal.

Zdvořile zve

MAK.

J. HORÁK, BUČOVICE

11

Obr. 4: Pozvánka na archeologickou výstavu v Bučovicích (zdroj: SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, fol. 11).

[7] Pozvánka na archeologickou výstavu v Bučovicích, 1932; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, fol. 11.

3.3 Muzeum Slavkov u Brna

Informací o založení slavkovského muzea není mnoho, jistě však vzniklo, podobně jako muzeum bučovické, částečně pod vlivem zakládání jiných muzeí v regionu a částečně díky úspěchům národopisných výstav, které pořádala některá města, Slavkov nevyjímaje (*Bayerová 2008*, 8). V publikaci J. Skutila, Moravská muzea, se z referátu o muzeu, který pro publikaci sepsal E. Filip, dočteme (*Skutil 1941*, 150): „*Muzeum bylo založeno v roce 1922. Zápisy o založení nejsou, postup prací není znám, ježto nebylo záznamů.*“ Dále se zde dozvídáme, že muzeum bylo až v roce 1937 umístěno do budovy slavkovského zámku, ale již v roce 1938 muselo být vystěhováno (*Skutil 1941*, 150). V této nepříznivé době byl slavkovský zámek zabrán armádou a činnost muzea byla pozastavena až do roku 1949 (*Bayerová 2008*, 9).

E. Filip hovoří rovněž o A. Procházkovi (*Skutil 1941*, 150): „*Největší zásluhu o budování má ředitel Alois Procházka, který ovšem nemohl nic podniknouti než zinventarizovat veškerý musejní materiál, uložiti do beden, ježto Slavkov nemá vhodných místností pro musejní účely.*“ Z údajů, které Filip pro Skutilovu publikaci poskytl se dále dozvídáme, že bylo muzeum majetkem města. Podporováno bylo částečně městem, částečně okresním starostenským sborem a okresní záložnou. Správu sbírek, jejichž stav byl dle slov Filipa „*dobrý, zabezpečen proti všem škodám*“ pak mělo na starosti kuratorium (*Skutil 1941*, 150–151). V referátu Filip několikrát zdůrazňuje fakt, že muzeum nemá žádné prostory, s čímž souvisí i absence jakékoliv muzejní činnosti. Referát uzavírá slovy (*Skutil 1941*, 151): „*Bylo by záhodné působiti na městskou radu, aby zařídila potřebné kroky k otevření musejních sbírek, Kuratorium samo nemůže nic dělati.*“

Muzeum a archeologie

S muzeem je neodmyslitelně spjata osoba Aloise Procházky, který jej několik let spravoval. Do dnes se v muzeu nachází část jeho archeologické sbírky, a také jeho psaný inventář archeologických nálezů[8], který se do muzea dostal patrně společně se sbírkou a deníkem E. Filipa, ředitele záložny ve Slavkově u Brna. Ten se na Slavkovsku věnoval archeologickým sběrům a výzkumům, které často podnikal společně s A. Procházkou.

[8] Psaný inventář Aloise Procházky; Muzeum Slavkov u Brna, inv. č. A 220.

3.4 Vrbasovo muzeum ve Ždánicích

O vzniku muzea ve Ždánicích hovoří sám jeho zakladatel Jakub Vrbas ve svém referátu pro Skutilovu publikaci Moravská musea (*Skutil 1941*, 186): „*Museum vzniklo roku 1939 z daru soukromé sbírky učitele v. v. Jakuba Vrbase ve Ždánicích.*“ Ten již roku 1937 oznámil Obecnímu úřadu ve Ždánicích svůj úmysl muzeum založit a své sbírky, které byly v jeho domě veřejně přístupné již od roku 1931, mu věnovat (*Hozdecký 2000*, 97; *Kotík 2002*, 727). Poté co 7. dubna 1940[9] proběhla ustavující schůze Vrbasem založeného Musejního spolku pro soudní okres ždánský, bylo dne 11. srpna téhož roku muzeum slavnostně otevřeno ve dvou místnostech bývalé radnice (*Hozdecký 2000*, 97; *Kotík 2002*, 731). Otevřeno pro veřejnost pak bylo muzeum v neděli, za Vrbasovy přítomnosti (*Kotík 2002*, 731). Sám jeho zakladatel o otevírací době informuje (*Skutil 1941*, 186): „*...je otevřeno každou 1. a 4. neděli v měsíci od 15. května do 15. října od 10. do 12. hodiny.*“ Z referátu napsaného J. Vrbasem pro Skutilovu publikaci Moravská musea se rovněž dozvídáme, že místnosti poskytnuté bezplatně městem, nebyly zcela vyhovující a byly značně přeplněny (*Skutil 1941*, 187). Mimo jiné zde rovněž vyjmenovává jednotlivá oddělení muzea, a to včetně počtu inventárních čísel k nim náležících (*Skutil 1941*, 187): „*Museum má 15 oddělení: 1. pravěké památky (147 inv. čísel), 2. historické památky (101), 3. památky lidového života, 4. dambořická keramika ze XIV. století, modelovaná (29), 5. habánská keramika z Dambořic z let 1550–1622 (84), 6. habánská keramika ze Ždánic (25), 7. habánská keramika ze Slovenska (27), 8. toufarská keramika ze Ždánic (150), 9. různá keramika (21), 10. cechovní památky (35), 11. obrazy (47), 12. krojové částky ze Ždánska (14), 13. staré rukopisné listiny a spisy (59), staré tisky (20), 15. různé předměty (nejsou dosud popsány). Zakládá se oddělení zemědělské.*“ Můžeme tedy vidět, pomineme-li celkové množství habánské a toufarské keramiky, že archeologická sbírka tvořila podstatnou část inventáře muzea. Další důležitou informací, kterou nám J. Vrbas o svém muzeu podává, je ta, že muzeum v době, kdy Vrbas tento referát psal, nedostávalo žádných subvencí. Doslova zde uvádí (*Skutil 1941*, 186): „*Nejnutnější vydání byla uhrazena z příspěvků a dobrovolných darů.*“

[9] Zpráva Zemskému úřadu v Brně o ustavení Muzejního spolku pro soudní okres ždánský, 11. 4. 1940; SOKA Hodonín, fond Okresní úřad Kyjov, karton 330, inv. č. 1070.

Po druhé světové válce podal muzejní spolek žádost o to, aby byly muzeu přiděleny místnosti v budově ždánického zámku. Žádosti bylo 30. července 1946 vyhověno. Muzeum, přestěhované do sedmi zámeckých místností, pak bylo oficiálně otevřeno 21. října 1946 (*Hozdecký 2000*, 97).

Muzeum a archeologie

Podstatnou část muzejních sbírek dodnes tvoří artefakty pocházející ze Ždánicka, zejména pak archeologické nálezy objevené učitelem Josefem Gabrielem. Mezi předměty z archeologické sbírky pak vyniká kolekce broušené neolitické a eneolitické kamenné industrie (*Měřínský – Stuchlík 1980*, 116). Ve sbírce se také s největší pravděpodobností nacházejí některé artefakty, které J. Vrbasovi daroval M. Kříž. Z dokumentace však již nelze rozeznat, o které z artefaktů se jedná.

3.5 Muzea v Kyjově a Žarošicích

S archeologickým poznáním Uhřické vrchoviny má kyjovské muzeum, založené v roce 1911, spojitost zejména v osobě Josefa Gabriela. V depozitáři Masarykova muzea v Hodoníně, jehož součástí dnes kyjovské muzeum je, se nachází artefakty ze sbírky, kterou v roce 1951 od Gabriela, tou dobou ředitele národní školy v Bukovanech, odkoupil za 12 000 K tehdejší správce muzea Ludvík Kalus. Jedná se o několik nálezů z katastru Archlebova, Dambořic a Uhřic.[10]

Muzeum v Žarošicích, vzniknuvší až v roce 1960, je pak spojeno s archeologickými sběry a bádáním ve východní části Ždánického lesa především v osobě Václava Broukala, žarošického koláře a rodáka, jehož sbírky tvoří část základny zdejších muzejních sbírek (*Homolová 2003*, 12).

[10] Inventární kniha muzea v Kyjově; Masarykovo muzeum v Hodoníně.

4. Významní archeologičtí badatelé a popularizátoři

Na zkoumání Uhřické vrchoviny, oblasti, kde se dnes setkávají okresy Hodonín a Vyškov, se podílela celá řada badatelů, a to z řad profesionálních archeologů i amatérských nadšenců. V období od prvních výzkumů do konce druhé světové války v roce 1945 se však jednalo převážně o laické badatele, velmi často rekrutující se z řad učitelstva. V následujícím abecedně seřazeném soupisu představuji některé z nich.

4.1 Václav Broukal (* 7. 9. 1894, † 7. 12. 1972)

Václav Broukal se narodil v Žarošicích do rodiny místního obuvníka. Jako kolář pracoval v Násedlovicích, Strážovicích a také v Lassee u Vídně (*Jarolímová 1990*, 6). Své znalosti v oblasti historie a archeologie prohloubil důkladným samostudiem odborné literatury. Kromě vedení kroniky obce také publikoval vlastivědné studie v odborných časopisech a přispíval do archeologických časopisů, spolupracoval s řadou moravských archeologů a historiků a sbíral a zpracovával archeologické nálezy z Žarošic a blízkého okolí. Roku 1932 se stal členem Moravského archeologického klubu. Spolupracoval s muzei ve Zlíně a v Hodoníně. Jeho sbírky se staly základem muzejní sbírky žarošického muzea nazvaného „Památník obce“, jehož vedoucím se stal (*Homolová 2003*, 11; *Kolek 1962*, 53).

4.2 František Černý (*14. 6. 1867, † 3. 9. 1918)

František Černý se narodil v Smoleticích u Příbrami, po studiích a několika kratších pracovních zkušenostech s vyučováním na středních školách se usadil v Brně, kde se stal profesorem 1. české státní reálky. Věnoval se filologii, historii a archeologii. Byl jedním ze zakladatelů Moravského archeologického klubu a současně také jeho prvním místopředsedou. Prováděl množství terénních výzkumů jak v Moravském krasu, tak v okolí Brna. O jejich výsledcích pak informoval v odborných časopisech u nás i v zahraničí, vydal dvě samostatné publikace věnující se archeologii a často se archeologickou problematikou zabýval též na stránkách Lidových novin (*Čižmář 2007*, 452–453). K poznání archeologie východní části Ždánického lesa pak přispěl zejména svým výzkumem hradištních mohyl v Kobeřicích u Brna.

4.3 Innocenc Ladislav Červinka (* 1. 2. 1869, † 3. 10. 1952)

Innocenc Ladislav Červinka se narodil v Břestu. Po absolvování střední školy v Přerově zde krátce pracoval jako lesní příručí. V druhé polovině 80. let 19. století nebo první polovině let devadesátých pak Červinka odešel studovat do Vídně, odkud se na Moravu vrátil jako geometr a kulturní inženýr (*Fišer – Podborský 2004*, 8). Numismatice a archeologii se Červinka věnoval již od svých studií na střední škole. V letech 1890–1905 působil jako zeměměřič v Uherském Hradišti. Během této doby se mu podařilo nashromáždit velké množství archeologických artefaktů, které ve své době tvořily druhou (po sbírce Jaroslava Palliardiho) největší soukromou archeologickou sbírku na Moravě. V roce 1905 se I. L. Červinka přestěhoval do Kojetína, odkud vyrážel na četné archeologické výpravy do terénu a také za prací do Brna, kde byl od roku 1920 zaměstnán u Státního archeologického ústavu a od roku 1924 ve vedlejším pracovním poměru v Moravském zemském muzeu. Do Brna se přestěhoval pravděpodobně až v roce 1934 a žil zde až do své smrti (*Fišer – Podborský 2004*, 8–10).

Innocenc Ladislav Červinka byl nejvýznamnějším moravským archeologem své doby a zároveň také prvním významným nepaleolitikem (*Sklenář 2005*, 119). Od roku 1888 byl členem Vlasteneckého musejního spolku v Olomouci, roku 1903 začal vydávat časopis Pravěk a ve stejném roce byl jmenován konzervátorem rakouské c. k. Centrální komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek pro okresy Holešov, Kroměříž, Prostějov, Přerov, Uherský Brod, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí a Vsetín (*Fišer – Podborský 2004*, 11–12), kteréžto jmenování bylo uskutečněno ještě jednou po válce roku 1919. Tentokrát však jmenovalo Červinku ministerstvo školství a národní osvěty konzervátorem pro politické okresy holešovský, kroměřížský, prostějovský, přerovský, uherskobrodský, uherskohradišťský a valašskomeziříčský (*Fišer – Podborský 2004*, 12). Z podnětu I. L. Červinky byl pak v roce 1906 založen Moravský archeologický klub, jehož orgánem se stal Červinkův časopis Pravěk (*Fišer – Podborský 2004*, 93–95). Od roku 1920 se stal Červinka ve funkci konzervátora zaměstnancem Státního archeologického ústavu v Praze a od roku 1924 pracoval jako správce prehistorických sbírek v Moravském zemském muzeu, přičemž svými výzkumy a nákupy soukromých sbírek významně rozmnožil, ne-li přímo vybudoval fondy tohoto muzea (*Fišer – Podborský 2004*, 24–26; *Sklenář 2005*, 119–120). Doktorát z filozofie obdržel I. L. Červinka na Masarykově univerzitě v roce 1927 téměř v šedesáti letech. Bezesporu nejvýznamnějším a ani zdaleka ne jediným písemným dílem

I. L. Červinky je jeho publikace Morava za pravěku, která vyšla roku 1902. Kromě ní po sobě zanechal nejen dlouhou řadu monografií, studií, drobných příspěvků, článků a recenzí, ale také množství rukopisných prací.

Těžiště Červinkova významu pro poznání dějin archeologického výzkumu východní části Ždánického lesa pak leží právě především v jeho bedlivém sledování těchto výzkumů a v jejich pečlivém zaznamenávání.

4.4 Eduard Filip (* 20. 3. 1900, † 7. 7. 1970)

Eduard Filip se narodil v Dolních Otaslavicích a ve 20. letech 20. století se usadil ve Slavkově u Brna, kde začal pracovat v Okresní záložně, v níž se stal později ředitelem. Jeho archeologická činnost spadá do období mezi lety 1938 a 1940, kdy sám nebo společně s továrníkem O. Strachem, a především pak s Aloisem Procházkou, který mu byl v této disciplíně učitelem, prokopal řadu lokalit ve Slavkově a jeho okolí. Největší význam má však jeho výzkum mohylového pohřebiště v Heršpicích „U Hubertka“ a „U zlatého jelena“. Svou archeologickou činnost zaznamenával E. Filip do svého deníku pravěkých nálezů a sbírek (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek), který společně se svou sbírkou odevzdal do muzea ve Slavkově u Brna v roce 1955 (*Čižmář 2007*, 479). Poslední Filipovu aktivitu v oblasti archeologie můžeme spatřit v roce 1940, kdy na sjezdu Moravského archeologického klubu ve Slavkově přednesl svůj referát o výzkumu mohylníku „U Hubertka“ (*Filip 1940*, čj. 2148/59; *Čižmář 2007, 479; Čižmář 2014*, 54) a kdy na lokalitě prokopal další dvě mohyly. Ještě se např. v květnu 1941 účastnil valné hromady MAKu (*Čižmář 2007*, 478–479) a soudě dle pozvánky[11] na vlastivědnou vycházku k mohylníku „U Hubertka“, kterou MAK pořádal, prokopal v červnu téhož roku na lokalitě ještě jednu mohylu. Poté však již zájem o aktivní činnost v archeologii neprojevoval.

4.5 Josef Gabriel (*13. 3. 1900, † 1985)

Jako učitel působil na několika místech Kyjovska. Mezi lety 1927–1938 učil na škole v Žarošicích, kde od září 1934 působil jako učitel řídící. Byl také členem Moravského archeologického klubu a neúnavně se věnoval záchraně archeologických památek na území Ždánicka a Kyjovska a jeho archeologické sbírky se v současnosti nalézají ve Vrbasově

[11] Pozvánka na vlastivědnou vycházku; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 57/K1, fol. 4.

muzeu ve Ždánicích a ve Vlastivědném muzeu v Kyjově. Známý je jeho výzkum laténského pohřebiště v Mistříně, při němž odkryl většinu hrobů (*Čižmářová 2017*, 10–11). Spolupracoval s Aloisem Procházkou, do jehož publikace Gallská kultura na Vyškovsku přispěl zprávami o nálezech v Dražůvkách a Želešicích (*Procházka 1937*, 68; 98). Jeho sběry ze starší doby kamenné pak podrobně zpracoval Josef Skutil (*Šmerda 2014*, 23).

4.6 Miroslav Chleborád (* 29. 6. 1880, † 4. 6. 1966)

Miroslav Chleborád se narodil v Habrech u Havlíčkova Brodu a po absolvování práv na Karlově univerzitě nastoupil jako soudce postupně v Jihlavě, v Bystřici pod Pernštejnem, v Ivančicích, Bučovicích, a nakonec v Brně, kde žil i po odchodu do penze. Zájem o archeologii projevil již v Ivančicích, plně se jí však začal věnovat až během svého působení v Bučovicích, kde často spolupracoval s A. Procházkou. Na Bučovicku M. Chleborád realizoval několik větších odkryvů, množství menších archeologických výzkumů a sběrů, takže mapu regionu zaplnil velkým množstvím nových nalezišť (*Čižmářová 2013*, 9–10; *Chleborád – Chleborád – Tlustá – Šebela 2001*, 13–15; *Sklenář 2005*, 245). Za 29 let, během nichž se aktivně věnoval archeologii, zachránil M. Chleborád 8010 archeologických nálezů a o všech předmětech si vedl deníky a inventáře (*Chleborád – Chleborád – Tlustá – Šebela 2001*, 14). Již během jeho života se Chleborádova archeologická sbírka dostala do Moravského zemského muzea v Brně a její součástí jsou i psané inventáře. Výsledky svých výzkumů publikoval v odborných časopisech, v období mezi válkami pak především v Ročence spořitelny města Bučovic (*Chleborád – Chleborád – Tlustá – Šebela 2001*, 13–15). Byl členem Moravského archeologického klubu a prvním předsedou Musejního spolku v Bučovicích, jehož byl zakládajícím členem. Část jeho archeologické sbírky se pak nachází právě v muzeu v Bučovicích.

4.7 František Kalousek (* 20. 12. 1901, † 15. 4. 1988)

František Kalousek se narodil v Bučovicích, kde také navštěvoval gymnázium. Po maturitě v roce 1922 nastoupil jako učitel na obecných školách na Kyjovsku a Slavkovsku, od roku 1927 působil jako odborný učitel na měšťanské škole v rodných Bučovicích a posléze ve Slavkově u Brna. Během své učitelské práce začal spolupracovat s A. Procházkou a M. Chleborádem, s nimiž (v některých případech též samostatně) provedl několik archeologických výzkumů. Již od roku 1920 byl členem Moravského archeologického klubu, kde po smrti A. Procházky vykonával funkci jednatele (1940–1953). V letech 1932–1938

externě vystudoval historii, prehistorii a dějiny umění na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde, prakticky ihned potom co v roce 1945 obdržel titul PhDr., nastoupil místo asistenta profesora E. Šimka na Ústavu pro prehistorii a protohistorii. Po tom, co byla roku 1946 založena na Masarykově univerzitě pedagogická fakulta, přešel F. Kalousek tam a postupně se stal profesorem, děkanem a prorektorem Masarykovy univerzity. Přestože působil na pedagogické fakultě, nikdy nepřerušil externí přednáškovou činnost na fakultě filozofické, kam se roku 1953 vrátil a zůstal zde až do důchodu. Jeho odborný zájem se zprvu soustředil na období eneolitu, později na velkomoravské období (*Podborský 2002*, 421–425; *Sklenář 2005*, 275).

4.8 Emil Kolibabe (* 2. 7. 1874, † 13. 3. 1936)

Emil Kolibabe působil ve dvacátých a třicátých letech 20. století jako ředitel lichtenštejnského panství v Bučovicích, kde se začal archeologickému bádání věnovat patrně po seznámení s M. Chleborádem (*Čižmáž 2006*, 440–441; *Čižmář 2014*, 10; *Sklenář 2005*, 299). Přestože se archeologií zabýval až v posledních letech svého života (počátek jeho zájmu o tuto disciplínu klademe do jeho 53 let), dosáhl svou aktivitou značných výsledků. Společně s M. Chleborádem prozkoumal nejen několik mohylníků ve Ždánickém lese, ale také pozdně halštatské pohřebiště u Maref, hroby kultury se zvoncovitými poháry v Židenicích a únětické hroby v Sokolnicích. Rovněž, patrně prostřednictvím právníka a archeologa M. Mazálka, prozkoumal tři žárové hroby eneolitického mohylníku v Ohrozimi. Několik výzkumů provedl též samostatně. Jednalo se o průzkum hrobů z doby stěhování národů v Šaraticích a záchranu nálezů z porušených hrobů v Mistříně. O svých výzkumech si vedl nálezový deník, který společně se svou sbírkou archeologických nálezů (*Kolibabe,* nálezový deník) odevzdal těsně před smrtí do Moravského zemského muzea (*Čižmáž 2006*, 440–441).

4.9 Martin Kříž (* 14. 11. 1841, † 5. 4. 1916)

Martin Kříž se narodil v Brně-Líšni a po absolvování studia práv (studoval na Karlově univerzitě v Praze a ve Vídni) pracoval jako soudní úředník v Těšíně, Brně a Židlochovicích. Roku 1871 nastoupil místo notáře ve Ždánicích a zde zůstal až do své smrti. Zajímal se o speleologii, studium pleistocenní fauny a sedimentů, ale věnoval se rovněž archeologii. Zejména pak od 90. let 19. století. Kopal v mnoha jeskyních Moravského krasu a od roku 1867 vydával krasové průvodce (*Sklenář 2005*, 327). Mezi lety 1893 a 1897 kopal v Předmostí

u Přerova, odkud z výzkumu na známé paleolitické stanici získal množství zajímavých artefaktů, z nichž asi nejznámější je řezba mamuta z mamutoviny (*Podborský 1997*, 300).

M. Kříž byl také, mimo jiné, konzervátorem vídeňské c. k. Centrální komise pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek, zakládajícím členem mnoha vlastivědných, přírodovědných a muzejních spolků, jednatelem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a čestným členem Moravského archeologického klubu (*Podborský 1997*, 300).

Pro Ždánicko byla velmi důležitá Křížova aktivita v oblasti archeologického bádání, neboť svými výzkumy a nálezy přispěl k poznání pravěkého osídlení kraje nemalou měrou, jak o tom v knize Ždánsko píše Jakub Vrbas (*Vrbas 2002*, 15): „*S pýchou můžeme naznati, že malý náš okres zásluhou dra Martina Kříže a jeho archeologickými nálezy u nás nemálo přispěl ku poznání pravěkého a předvěkého člověka.*“ Během svého celoživotního bádání nahromadil M. Kříž velké množství paleontologického a archeologického materiálu. Své sbírky těsně před smrtí nabídl za 40 000 K Moravskému zemskému muzeu (*Vrbas 2002*, 333). Muzeum pak Křížovy sbírky, odkoupené v roce 1916, z obavy před jejich zničením v závěru 2. světové války odklidilo na zámek do Mikulova, kde však lehly popelem během požáru zámku v roce 1945 (*Medřický – Klapková 2019*, 15).

4.10 Alois Procházka (* 18. 5. 1875, † 16. 4. 1940)

Alois Procházka se narodil v Lomnici u Tišnova, ale již v dětském věku se s rodiči přestěhoval do Kobeřic u Brna. Po studiu na učitelském ústavu v Brně, během kterého se pod vlivem Josefa Hladíka, jednoho ze zdejších profesorů, začal zajímat o archeologii, nastoupil povolání učitele nejprve ve Lhotě u Vyškova, dále v Blažovicích, Křenovicích u Slavkova, Olšanech, Kobeřicích, Černčíně a ve Slavkově u Brna, kde byl od roku 1933 ředitelem chlapecké obecné školy a roku 1935 odtud odešel na odpočinek (*Kalousek – Tihelka 1938*, 3–4). Během svého působení na škole v Blažovicích (1899–1907) navázal Procházka styky se všemi tehdejšími moravskými archeology. Během jedné z návštěv I. L. Červinky pak vznikla myšlenka založit Moravský archeologický klub, který vznikl roku 1906 a Procházka byl jeho prvním jednatelem (*Čižmářová 2013*, 8; *Kalousek – Tihelka 1938*, 3–4; *Sklenář 2005*, 463). Svůj archeologický zájem směřoval především na dobu laténskou – velmi významný je např. jeho výzkum pohřebiště v Holubicích, ale pravdou je, že neúnavně zachraňoval a získával archeologické nálezy téměř ze všech pravěkých období (*Čižmářová 2013*, 8; *Kalousek –*

Tihelka 1938, 4). Větší výzkumy podnikal společně s F. Černým, I. L. Červinkou, E. Synkem a později také s M. Chleborádem, F. Kalouskem, E. Kolibabem, J. Vašíčkem a E. Filipem. O svých výzkumech referoval mimo jiné v Časopise Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci, v časopise Moravského zemského muzea v Brně a v časopise Pravěk. Vyvrcholením jeho činnosti pak byla monografie Gallská kultura na Moravě. Je ovšem důležité zmínit rovněž jeho zásluhy na budování a správě muzea ve Slavkově u Brna (*Kalousek – Tihelka 1938*, 7).

4.11 Jakub Vrbas (* 14. 8. 1858, † 26. 7. 1952)

Jakub Vrbas se narodil v Kloboukách u Brna. Po maturitě na českém učitelském ústavu v Brně roku 1877 nastoupil jako učitel v Podivíně. Od roku 1880 pak působil jako učitel ve Ždánicích a od 1. srpna 1907 jako nadučitel obecné pětitřídé školy, kterou spravoval až do svého odchodu na odpočinek v roce 1922 (*Kotík 2002*, 718–724). Jakub Vrbas, věhlasný regionální badatel, sám nevyhledával archeologické památky, ani se neúčastnil archeologických výzkumů (snad jen s výjimkou terénních výzkumů, které podnikl společně s lékárníkem V. Součkem za účelem poznání habánské minulosti Dambořic a Ždánic) (*Šmerda 2014*, 23). Jeho velký význam pro archeologii regionu však tkví zejména v tom, že se prostřednictvím jeho knih Dějiny městečka Ždánic a Ždánsko dostaneme k informacím o dosavadních archeologických nálezech a výzkumech. Tyto informace pro Vrbase zpracoval Martin Kříž, který se těmto výzkumům věnoval. Význam pro archeologické poznání Ždánska má rovněž muzeum, které J. Vrbas ve Ždánicích založil, a které dodnes uchovává řadu artefaktů pocházejících zejména ze sbírky J. Gabriela.

5. Dějiny výzkumů

Dokladem pobytu člověka na území Uhřické vrchoviny ve všech obdobích pravěku, středověku i raného novověku je množství archeologických památek, z nichž řada byla objevena ještě před rokem 1945. Jelikož je však těžištěm této bakalářské práce především pojednání o dějinách výzkumů mohylníků ze Ždánického lesa, které vnímám jako výzkumy pro tuto oblast stěžejní, má následující stručný přehled výzkumů a ojedinělých nálezů spíše ilustrativní charakter a může čtenáři posloužit pro vytvoření představy o archeologickém bádání ve zkoumané oblasti.

Ve výběru nálezů hrálo roli několik faktorů. Nejdůležitějším z nich byla otázka přítomnosti či nepřítomnosti údajů o jejich poloze v nálezových zprávách a literatuře. Bez takových údajů totiž nebylo možno určit, zda nálezy do zkoumaného území patří či nikoliv. Dalším faktorem pak byla otázka dohledatelnosti uvedených tratí a poloh.

Následující přehled tedy tvoří výběr výzkumů a nálezů, u kterých bylo možno určit, zda odpovídají danému časovému rámci i územnímu vymezení.

Výzkumy jsou řazeny do jednotlivých podkapitol podle datace nálezů, v těchto podkapitolách jsou pak dále seřazeny abecedně dle názvů katastrů obcí.

5.1 Paleolit

Z období paleolitu neboli starší doby kamenné, v níž první lidé vyráběli své nástroje ze dřeva, z kostí, parohu a kamene a živili se lovem a sběrem pochází ze zkoumaného území jen málo artefaktů. K nejstarším paleolitickým nálezům zkoumané oblasti pak řadíme škrabadlovitě retušovaný úštěp ze sbírky J. Gabriela, objevený v Dambořicích v trati „Prostřední díly“ (*Anonymus 1946*, č. j. 2095/46) a náležící k mladopaleolitické kultuře aurignacien (*Šmerda 2014*, 24).

Z hlášení z roku 1943 jsme dále obeznámeni s ojedinělými nálezy datovanými do aurignacienu, objevenými v trati „Strašňák“ v Nevojicích, v dokumentu se však bohužel nenacházejí žádné bližší informace (*Anonymus 1946*, č. j. 920/46).

V trati „Hoščinky ve Velkých Hostěrádkách byl pak J. Vrbasem, pravděpodobně v roce 1910, objeven jeden úštěp datovaný ke kultuře aurignacien (*Anonymus 1947*, č. j. 216/47).

Z Žarošic pak pochází obsáhlý soubor odpadového „čepelovitého materiálu“, četné úštěpky a „škrabáčky“ aurignacské, které na území obce nasbírali J. Gabriel a V. Broukal, kteří zde prováděli sběry od roku 1925. Pro zkoumané území jsou pak relevantní především jejich sběry v polohách „Nivky v chobotě“, „Oulehle“ a patrně i „Stará“ směrem ke Zdravé vodě (*Anonymus 1946*, č. j. 2312/46; *Anonymus 1947*, č. j. 460/47; *Broukal – Skutil 1939*, 11).

Ve Ždánicích objevil M. Kříž v trati „Pod Novými“ ohniště, v němž se nacházely pazourkové odštěpky a rozštípané kosti, které klasifikoval jako kosti tura, koně, soba, sněžného zajíce (*Anonymus 1946*, č. j. 2308/46; *Stuchlík – Klanica – Měřínský 1997*, 5; *Vrbas 2002*, 16). Tento nález je datován do magdalenienu (*Stuchlík – Klanica – Měřínský 1997*, 5). Další drobné paleolitické nálezy ze Ždánic, respektive odpad štípané industrie, pak pochází z tratí „Na Zámecké“ a „Na Koutné“ (*Anonymus 1946*, č. j. 2308/46; *Stuchlík – Klanica – Měřínský 1997*, 4). Škrabadlovitě retušovaný úštěp ze stejného katastru byl nalezen v trati „Na Panuši“ (*Anonymus 1947*, č. j. 462/47; *Stuchlík – Klanica – Měřínský 1997*, 4). V případě posledních dvou uvedených poloh se pak patrně jedná o jednu a tu samou trať.

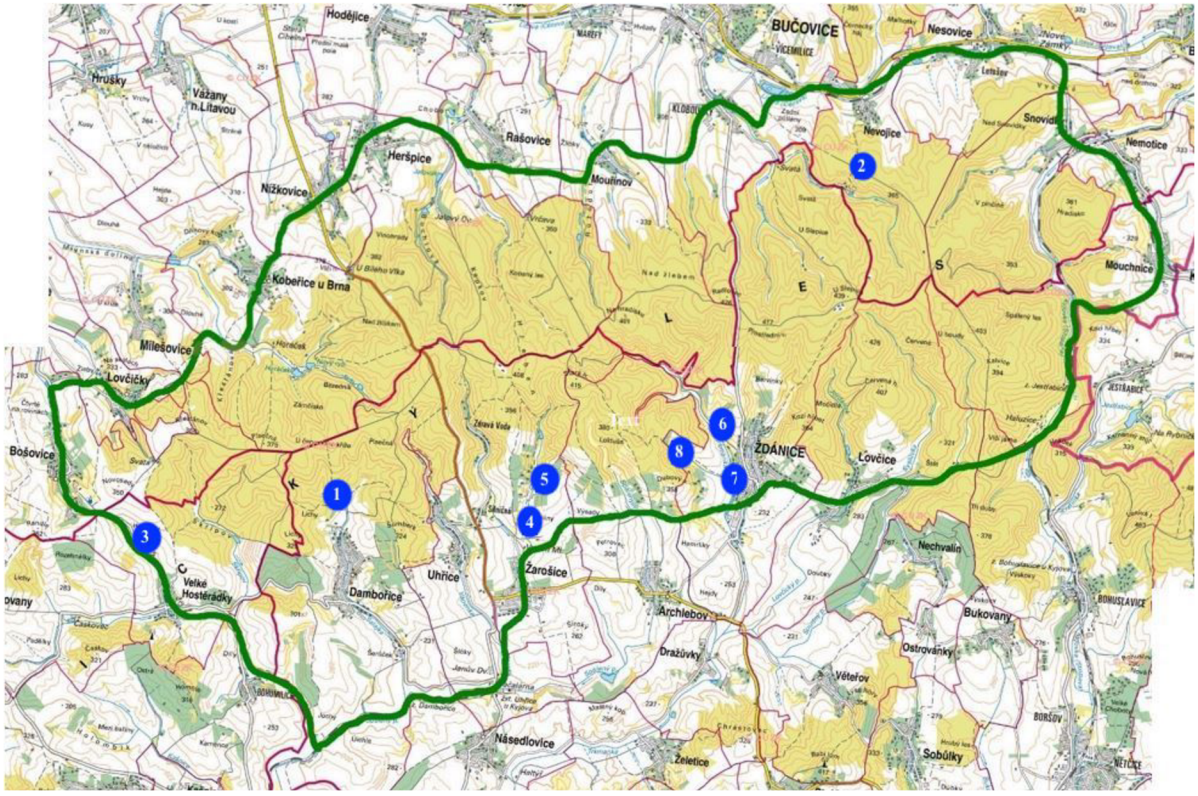

Obr. 5: Rozmístění lokalit s nálezy z období paleolitu. 1 – Dambořice „Prostřední díly“, 2 – Nevojice „Strašňák“, 3 – Velké Hostěrádky „Hoštinky“, 4 – Žarošice „Nivky v chobotě“, 5 – Žarošice „Oulehle“, 6 – Ždánice „Pod Novými“, 7 – Ždánice „Na Zámecké“, 8 – Ždánice „Na Panuši“ a „Na Koutné“ (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová podle Národního geoportálu Inspire).

5.2 Neolit a eneolit

Z dambořického katastru máme několik nálezů, které je možno přiřadit k těm nejstarším, bohužel k nim však chybí přesné nálezové okolnosti. Ty však částečně známe u dvou kopytovitých sekeromlatů kultury s lineární keramikou nalezených v trati „Prostřední díly“. Původně tyto artefakty náležely do sbírky Josefa Gabriela, její část však v roce 1951 odkoupilo muzeum v Kyjově (*Šmerda 2014*, 25).

Z polí u „Jalového dvora“ v Heršpicích pochází dvě sekerky a škrabadlo kultury s lineární keramikou (Anonymus 1947, č. j. 657/47).

Dále je nutno uvést nálezy učiněné A. Procházkou, a to sice neolitický materiál kultury s moravskou malovanou keramikou pocházející ze sídliště, které Procházka prokopal v Kobeřicích v poloze „Nové pole“ (*Anonymus 1947,* č. j. 1032/47; *Procházka 1903*, 109–110). Soubor nálezů z tohoto výzkumu sestává z množství malovaných keramických fragmentů, kamenné štípané, broušené i kostěné industrie a zastoupena je zde jedním

fragmentem také hliněná plastika (*Anonymus 1947*, č. j. 1032/47; *Procházka 1903*, 109–110). Ve stejné poloze vykopal roku 1921 [12] A. Procházka 12 eneolitických hrobů kultury zvoncovitých pohárů, z kterých pochází nejen působivý soubor pohárů typických pro tuto kulturu, ale také množství jiných keramických nádob, keramických fragmentů a jeden kostěný kroužek. K výzkumu však chybí jakékoliv nálezové zprávy. Jediným vodítkem pro sestavení hrobových inventářů jsou zápisy v Procházkově psaném inventáři uloženém v Moravském zemském muzeu[13] (*Hájek 1950, č. j. 870/50*).

Z katastru obce Nemotice pak uveďme alespoň dva hroby kultury zvoncovitých pohárů v poloze „Na Drahách“, prokopané v roce 1926 a 1930 (*Anonymus 1950*, č. j. 939/50).

Z Nesovic pochází několik sekerek a mlatů neolitické kultury s lineární keramikou, které byly posbírány v letech 1912 a 1913 na polích za zdejší školou (*Chleborád 1969*, č. j. 1844/69). Hrob kultury zvoncovitých pohárů byl pak objeven v místní cihelně (*Anonymus 2012*, č. j. 5265/12).

Ojedinělý nález části žulového mlatu s provrtem pak učinil M. Chleborád roku 1924 v Nevojicích v poloze „U Lesa Strašníku“ (*Chleborád 1969,* č. j. 1845/69).

Na katastrálním území Žarošic bylo v období před rokem 1945 učiněno množství nálezů, na čemž má velký podíl především V. Broukal, v jehož sbírkách se nachází velká řada artefaktů nejen neolitických a eneolitických. Z nálezů náležících do oblasti Uhřické vrchoviny proto uveďme alespoň fragmenty nádob kultury s lineární keramikou z trati „Oulehle“ (*Anonymus 1946*, č. j. 2943/46; *Broukal – Skutil 1939*, 12), rigolováním rozrušené kostrové hroby kultury se zvoncovitými poháry v trati „Syslůvka“ (*Anonymus 1950*, č. j. 1076/50; *Broukal – Skutil 1939*, 14) a stejným způsobem zničené žárové pohřebiště stejné kultury v trati „Pleštice – Archlebské Malény“ (*Anonymus 1950*, č. j. 1077/50; *Broukal – Skutil 1939*, 14). Z obou zmíněných pohřebišť se V. Broukalovi podařilo zachránit několik keramických nádob (*Broukal – Skutil 1939*, 14). Ojedinělé nálezy kamenné broušené industrie kultury s lineární keramikou a kultury jevišovické byly nalezeny v hojném množství po celém katastru obce,

[12]Seznam sbírky pravěkých starožitností Aloisa Procházky, řídícího učitele v Kobeřicích u Slavkova; Moravské zemské muzeum.

[13] Seznam sbírky pravěkých starožitností Aloisa Procházky, řídícího učitele v Kobeřicích u Slavkova; Moravské zemské muzeum.

jmenujme proto alespoň polohy „Zdravá voda“ (*Anonymus 1947, č. j.* 877/47; *Broukal – Skutil 1939*, 13; *Vrbas 2002*, 21), „Klášov“, „Nivky v chobotě“ a „Pleštice“ (*Broukal – Skutil 1939*, 13–14).

Také ve Ždánicích byly objeveny artefakty spadajících do období neolitu a eneolitu. V případě neolitické industrie se zde pak jedná o sekeru a mlat z polohy „Padělky u p. Marie“ (*Anonymus 1947*, č. j. 1017/47) a v případě eneolitu jde o fasetovaný sekeromlat kultury se šňůrovou keramikou, nalezený v poloze „Bezednice“ (*Vrbas 2002*, 18) a keramické fragmenty a kamenné nástroje z polohy „Panuša“ (*Anonymus 1947*, č. j. 1020/47).

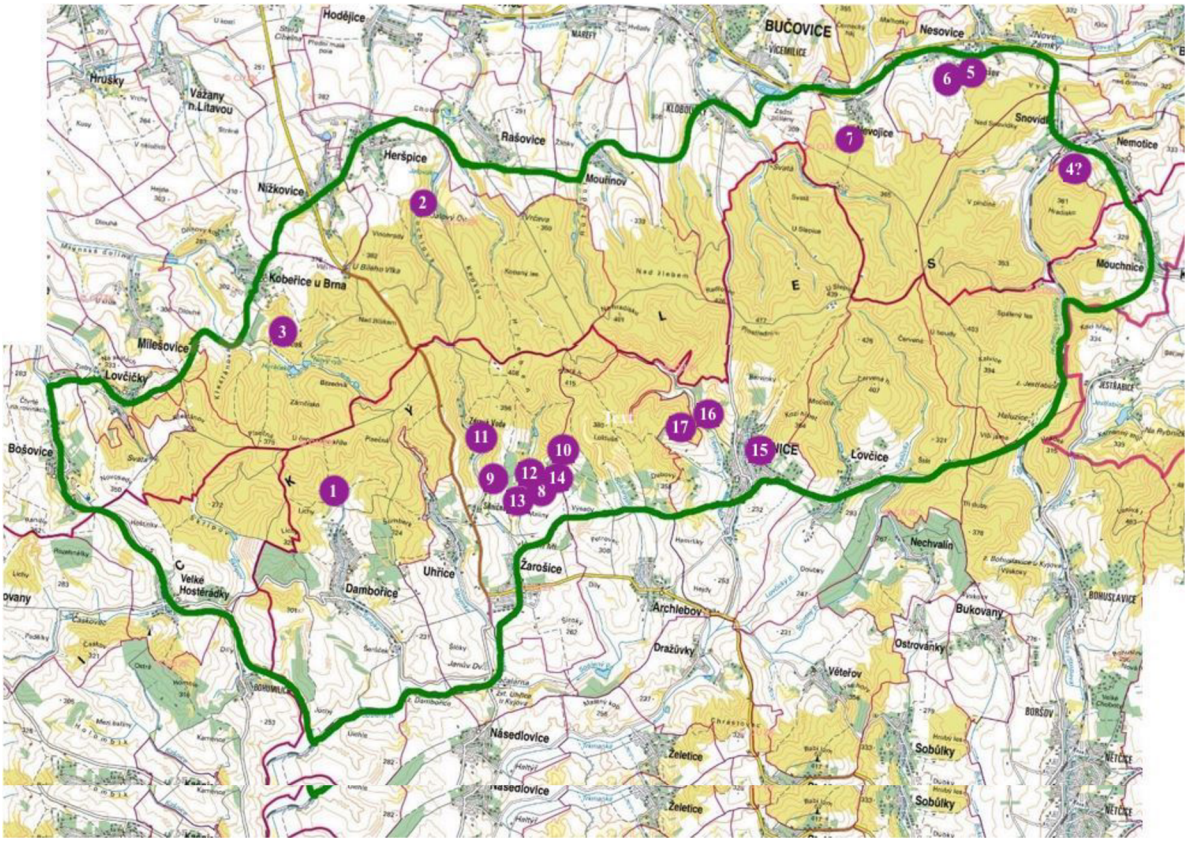

Obr. 6: Rozmístění lokalit s nálezy z neolitu a eneolitu. 1 – Dambořice „Prostřední díly“, 2 – Heršpice „Jalový dvůr“, 3 – Kobeřice „Nové pole“, 4 – Nemotice „Na drahách“ (pravděpodobná lokalizace), 5 – Nesovice „Za školou“, 6 – Nesovice „Cihelna“, 7 – Nevojice „U Lesa Strašníku“, 8 – Žarošice „Oulehle“, 9 – Žarošice „Syslůvky“, 10 – Žarošice „Pleštice – Malény“, 11 – Žarošice „Zdravá voda“, 12 – Žarošice „Klášov“, 13 – Žarošice „Nivky v chobotě“, 14 – Žarošice „Pleštice“, 15 – Ždánice „Padělky u p. Marie“, 16 – Ždánice „Bezednice“, 17 – Ždánice „Panuša“ (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová podle Národního geoportálu Inspire).

5.3 Doba bronzová a doba halštatská

Nejvýznamnějšími výzkumy lokalit s nálezy z doby bronzové a doby halštatské na zkoumaném území jsou výzkumy Mohylníků na katastrálních územích obcí Bošovice, Dambořice, Heršpice, Kobeřice a Velké Hostěrádky. Těmto výzkumům je věnovaná zvláštní kapitola, proto jsou zde uvedeny pouze ve stručnosti.

V poloze „U Dvou závor“ v Bošovicích provedli M. Chleborád a E. Kolibabe výzkum mohylníku ze střední doby bronzové a doby halštatské (*Čižmář 2014*, 28–29) a v letech 1930–1931 prozkoumal E. Kolibabe mohylník datovaný do stejných období v poloze „U Čtyř tabulí“ (*Čižmář 2014*, 18).

Na dambořickém katastru byl v letech 1921 a 1927 prozkoumán v poloze „Bezedník“ mohylník datovaný do střední doby bronzové a doby halštatské (*Čižmář 2014*, 42–43).

V Heršpicích na lokalitě „U Hubertka“ prozkoumalo několik badatelů mezi lety 1925 a 1940 mohyly středodunajské mohylové kultury (*Čižmář 2014,* 54–57) a na stejném katastru v poloze „U Zlatého jelena“ provedl E. Filip výzkum mohylníku datovaného do střední doby bronzové a doby halštatské (*Čižmář 2014*, 75–76).

V Kobeřicích u Brna byl roku 1896 v lesíku „Farguntě“ učiněn ojedinělý nález bronzové sekerky s ouškem náležící velatické kultuře (*Anonymus 1952*, č. j. 708). Ve stejné poloze byl pak roku 1933 při urovnávání hřiště prokopán žárový hrob středodunajské mohylové kultury, který obsahoval několik keramických nádob (*Anonymus 1951*, č. j. 456/51). V poloze „Bezedník“ pak prozkoumal roku 1901 A. Procházka 4 mohyly a v roce 1911 prokopal na lokalitě „Kolíbsko“ F. Černý jednu mohylu (*Čižmář 2014*, 90).

V poloze „Líchy“ na rozhraní katastrů Velkých Hostěrádek a Dambořic prokopali mezi lety 1928–1931 M. Chleborád a E. Kolibabe mohylník středodunajské mohylové kultury (*Čižmář 2014*, 95–96) a v poloze „Skřípov“ na katastru Velkých Hostěrádek prozkoumali v roce 1928 mohylník datovaný jak do střední doby bronzové, tak do doby halštatské (*Čižmář 2014*, 114–115).

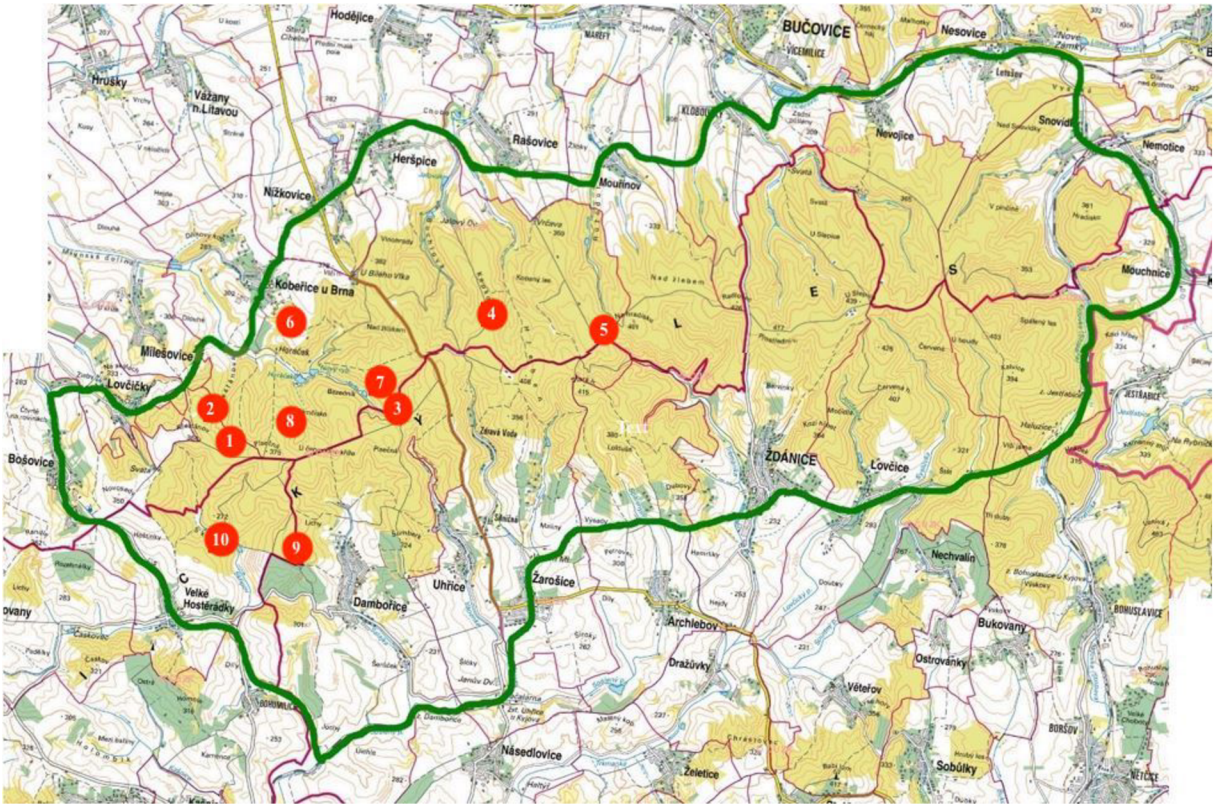

Obr. 7: Rozmístění lokalit s nálezy z doby bronzové a doby halštatské. 1 – Bošovice „U Dvou závor“, 2 – Bošovice „U Čtyř tabulí“, 3 – Dambořice „Bezedník“, 4 – Heršpice „U Hubertka“, 5 – Heršpice „U Zlatého jelena“, 6 – Kobeřice „Fargunt“, 7 – Kobeřice „Bezedník“, 8 – Kobeřice „Kolíbsko“, 9 – Velké Hostěrádky/Dambořice „Líchy“, 10 – Velké Hostěrádky „Skřípov“ (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová).

5.4 Doba laténská a doba římská

Na katastru obce Archlebov byly roku 1935 rozrušeny dva hroby z doby laténské. V mužském hrobě byl kromě železné spony, nákončí a kopí také meč s jílcovým trnem a v ženském hrobě bronzové nánožníky, kruh ze stejného materiálu a soubor bronzových duchcovských spon (*Procházka 1937*, 63).

Z dambořického katastru pak pochází ze sběrů E. Kolibabeho zlomky dutého nánožníku z dutých polokoulí, který byl objeven v trati „Pod Líchami“ (*Procházka 1937*, 61).

Nálezy z doby laténské pocházejí také z kobeřické tratě „Kedlety“, kde byl již roku 1902 při kopání základů domu objeven kostrový hrob v němž se mezi pravou paží a bokem zemřelého nacházel bronzový nápažník (*Procházka 1937*, 78).

V trati „Na Širokých“ v Heršpicích byly při stavbě domu č. 44 zničeny dva kostrové hroby. Zachránit se z nich podařilo jeden bronzový náramek (*Procházka 1937*, 70).

V Lovčičkách bylo během stavby domů započaté v roce 1925 objeveno po kopcem „Strážka“ několik sídelních jam, které obsahovaly keramické fragmenty jak z doby laténské, tak z doby halštatské (*Procházka 1937*, 59).

Roku 1929 byly M. Chleborádem ve Velkých Hostěrádkách v trati „Pod Lepínem“ prokopány 4 žárové hroby z doby římské. Zatímco ze tří hrobů pocházejí pouze popelnice, v jednom hrobě byly nalezeny také stlačená bronzová cista, keramické fragmenty a několik málo předmětů z bronzu a stříbra (*Anonymus 1946*, č. j. 595/46).

V Žarošicích vyoral V. Broukal v poloze „Oulehle“ dva keramické fragmenty pocházející z laténských nádob. Podle popisu A. Procházky jsou podobné nádobám objeveným v hrobech v Holubicích (*Procházka 1937*, 60). V poli „U Floriánka“ a v „Nivkách v chobotě“ (pravděpodobně se jedná o jednu a tutéž lokalitu) pak zjistil V. Broukal rozlehlé sídliště z doby římské. Pochází odtud mimo jiné soubor keramických fragmentů, kostěné šídlo a hrot (*Anonymus 1946*, č. j. 697/46; *Broukal – Skutil 1939*, 16).

Ve Ždánicích v poloze „Zámecká zahrada“ byl roku 1895 prokopán žárový popelnicový hrob v němž se kromě hromádky přepálených kostí nacházela též železná spona (*Procházka 1937*, 97). V roce 1933 pak v polní cestě k lesu „Bezednici“ zjistil M. Mazálek úvozovou cestou rozrušený laténský hrob, u kterého však již nebylo možno rozpoznat, zda se jedná o hrob kostrový či žárový. M. Mazálkovi se podařilo z hrobu zachránit soubor keramických střepů, ze kterých bylo později sestaveno několik nádob (*Procházka 1937*, 97).

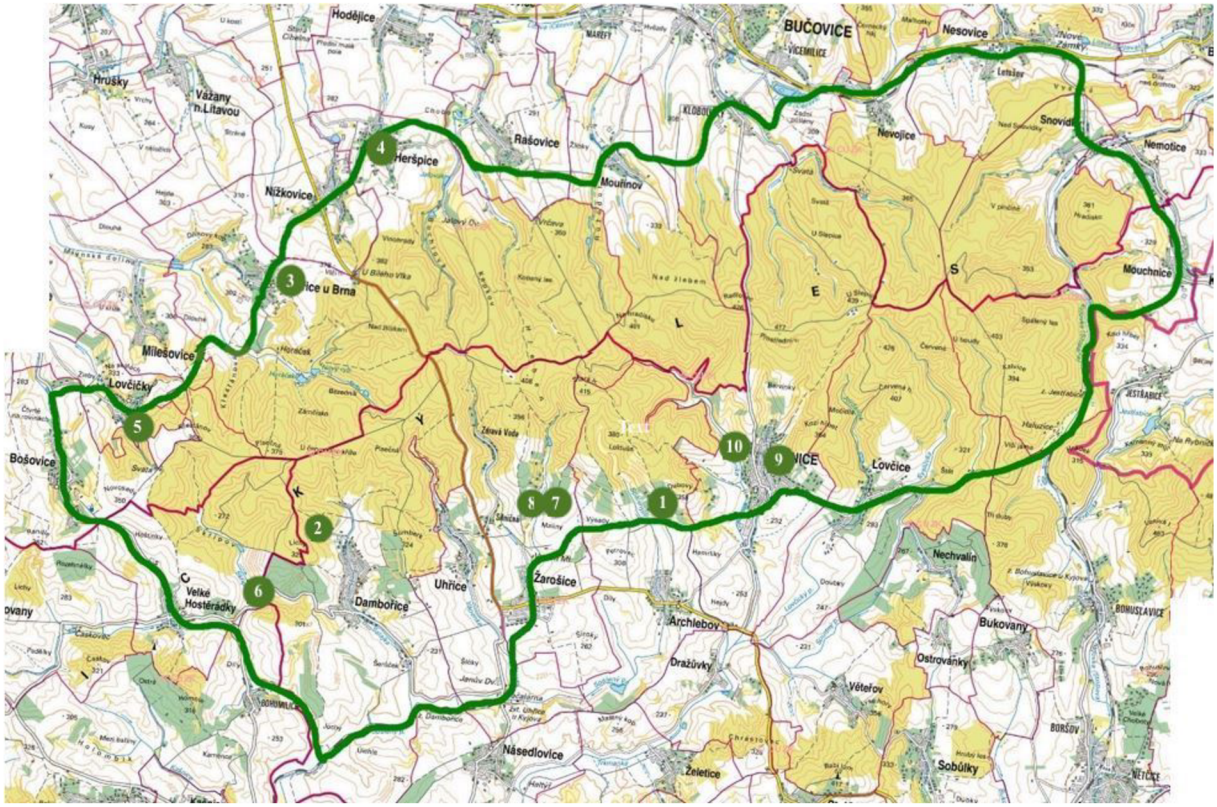

Obr. 8: Rozmístění lokalit s nálezy z doby laténské a doby římské. 1 – Archlebov „Bezděčný“, 2 – Dambořice „Pod Líchami“, 3 – Kobeřice „Kedlety“, 4 – Heršpice „Na Širokých“, 5 – Lovčičky „Pod Strážkou“, 6 – Velké Hostěrádky „Pod Lepínem“, 7 – Žarošice „Oulehle“, 8 – Žarošice „U Floriánka“ a „Nivky v chobotě“, 9 – Ždánice „Zámecká zahrada“, 10 – Ždánice „k Bezednici“ (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová).

5.5 Doba hradištní

Na podzim roku 1929 prozkoumal M. Chleborád na poli za školou v Dambořicích 12 žárových hrobů, v nichž bylo nalezeno vždy jen po jedné hrncovité popelnici zdobené vlnicí. Hořejší části téměř všech popelnic byly odorány (*Anonymus 1945*, č. j. 841/45).

V katastru obce Heršpice pak byly během stavby silnice do Nížkovic v roce 1929 prokopány jámy, v nichž byly nalezeny tři železné srpy, motyka, ostruhy a naběračka (*Anonymus 1956*, č. j. 1900/56).

V kobeřické trati „Kolíbsko“ prokopal v roce 1911 F. Černý čtyři mohyly. (*Anonymus 1945*, č. j. 835/45).

U Cihelny v Nesovicích byl zalezen kostrový hrob (*Anonymus 2012*, č. j. 5265).

Dodatečný žárový hrob kultury hradištní protokapl E. Kolikabe v mohyle ze střední doby bronzové v poloze „Skřípov“ ve Velkých Hostěrádkách (*Anonymus 1945*, č. j. 863/45).

Nejspíše ještě za okupace před rokem 1945 zachránil J. Poulík z kostrových hrobů u kostela v Uhřicích fragmenty nádoby zdobené vícenásobnou vlnicí a také část jiné nádoby, jejíž povrch byl ozdoben vlnicí jednoduchou (*Anonymus 1955*, č. j. 915/55).

V poloze „Na Zámecké“ ve Ždánicích byly roku 1890 vykopány dvě kostry v natažené poloze na zádech, hlavou k západu. U jedné z nich se našla bronzová náušnice, prsten a skleněné korále, u druhé pak železný obušek, bronzová přezka, úlomky pazourku, šálek zdobený vlnicí a meč (*Anonymus 1945*, č. j. 977/45).

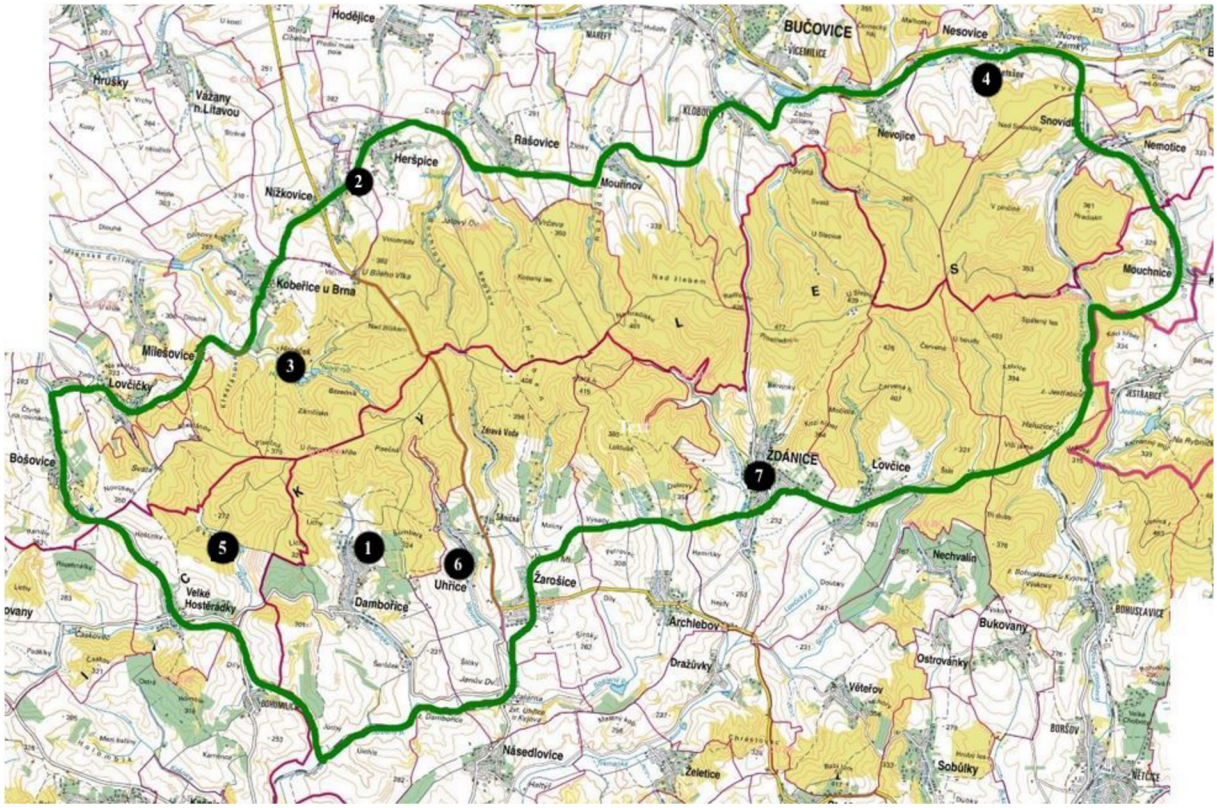

Obr. 9: Rozmístění lokalit s nálezy z doby hradištní. 1 – Damborice „Na poli za Školou“, 2 – Heršpice „Cesta z Heršpic do Nížkovic“, 3 – Kobeřice „Kolíbsko“, 4 – Nesovice „Cihelna“, 5 – Velké Hostěrádky „Skřípov“, 6 – Uhřice „U Kostela“, 7 – Ždánice „Na Zámecké“ (zdroj: *www.cuzk.cz* – upravila D. Jilmová).

6. Výzkumy mohylníků

Archeologie Ždánického lesa neodmyslitelně souvisí s výzkumem místních mohylníků, které se až na jeden (mohylník v Bohuslavicích) nacházejí v jeho východní části (obr.10), tedy na Uhřické vrchovině (*Čižmář 2014*, 12). Jedná se o mohylová pohřebiště náležící do střední doby bronzové, doby halštatské a doby hradištní, přičemž pouze do střední doby bronzové náleží mohyly z lokality Velké Hostěrádky/Dambořice „Líchy“ (*Čižmář 2014*, 11–12). Pouze do doby halštatské jsou pak datovány mohyly v lokalitě Kobeřice „Bezedník“ (*Čižmář 2014*, 11–12). Do obou z těchto období, tedy do doby bronzové a doby halštatské, potom náleží mohyly v polohách Bošovice „U Čtyř tabulí“, Bošovice „U Dvou závor“, Dambořice „Bezedník“, Heršpice „U Hubertka“ a Heršpice/Žarošice „Zlatý jelen“ (*Čižmář 2014*, 11–12). Mohylník čítající mohyly nejen z obou jmenovaných období, ale také dodatečný hrob z doby hradištní se nalézá na lokalitě Velké Hostěrádky „Skřípov“ (*Čižmář 2014*, 11–12). Výhradně hradištní mohyly se pak nacházejí na lokalitě Kobeřice „Kolíbsko“ II, přičemž mohyly z druhého shluku mohyl na této lokalitě – „Kolíbsko“ II náleží pravděpodobně do doby halštatské (*Čižmář 2014*, 90). Mohyly v dalších čtyřech polohách se doposud nepodařilo datovat. Jsou jimi mohylníky z lokalit Bošovice (Kobeřice) „Křesťanov“, Dambořice „Farářova Habrůvka“, Kobeřice „Písečná“ (*Čižmář 2014*, 11–12) a mohyla v poloze Kobeřice „U Široké aleje“, zjištěná teprve v roce 2005 (*Čižmář 2014*, 93).

Obr. 10: Poloha mohylníků v oblasti Ždánického lesa podle M. Čižmáře. 1 – Bohuslavice „Šotnery“, 2 – Bošovice „Křesťanov“, 3 – Bošovice „U čtyř tabulí“, 4 – Bošovice „U dvou závor“, 5 – Dambořice „Bezedník“, 6 – Dambořice „Farářova habrůvka“, 7 – Dambořice „U Bošovických hranic“, 8 – Dambořice „Klínek“, 9 – Heršpice „U hubertka“, 10 – Heršpice/Žarošice „Zlatý jelen“, 11 – Kobeřice „Bezedník“, 12 – Kobeřice „Písečná“, 13 – Kobeřice „Kolíbsko“ I a II, 14 – Kobeřice „U široké aleje“, 15 – Velké Hostěrádky/Dambořice „Líchy“, 16 – Velké Hostěrádky „Skřípov“ (zdroj: *Čižmář 2014,* obr. 4).

Počátky archeologického zkoumání moravských mohyl spadají již do poloviny 19. století. V této době A. Boček prozkoumal mohylu na předměstí Olomouce následován rytířem Petrem von Chlumetzky uskutečnivším výzkum vyvýšeniny Žuráň. Stejně jako M. Trapp, který prozkoumal jednu z mohyl náležící k jím objevenému mohylníku v Boroticích (*Čižmář 2014*, 7). První výzkum mohylníků ze Ždánického lesa byl však proveden až roku 1901 A. Procházkou na lokalitě „Bezedník“ v Kobeřicích u Brna (*Čižmář 2014*, 8).

Jednotlivé mohylníky náležící do zkoumaného území jsou dále uváděny chronologicky podle dat, kdy na nich byl započat výzkum.

6.1 1901 – Kobeřice, lokalita „Bezedník“

O svém výzkumu mohyl v Bezedníku z roku 1901 informoval A. Procházka, učitel a významný amatérský archeolog, který na lokalitě prokopal čtyři z pěti zde se nacházejících mohyl, v roce 1903 v časopise Pravěk (*Procházka 1903,* 122–124). Procházka kromě mohyl samotných a jejich inventářů popisuje také chatrnost nádob nalezených ve všech čtyřech mohylách, z jejichž výbav se mu podařilo zachránit pouhých 5 nádob, několik střepů, drobný bronzový kroužek a knoflíček ze stejného materiálu (*Procházka 1903*, 122–124), a dává ji za vinu silnému udupání hlíny při budování mohyl a neblahému působení kořenů stromů proniknuvších až k nádobám (*Procházka 1903*, 123). Procházka se však zmiňuje i o důvodu, proč nebylo možno prozkoumat V. mohylu (*Procházka 1903*, 124): „*V. mohylu bylo nutno ponechati nedotknutou, ježto jest v ní prohozena nová lesní cesta, jejíž jakékoli porušení (a bez toho by se nebylo možno obejíti) nebylo nám dovoleno.*“

Pro datování kobeřických mohyl pak využil jejich průzkumník analogií z Obřan, Bohuslavic a Bořitova (*Procházka 1903*, 124): „*Ohlédneme-li se kvůli datování mohyl kobeřických po analogii na jiných nalezištích, shledáme, že nádobí z mohyl v Bezedníku je co do typů i ozdob v dokonalém souhlase s keramikou hrobů popelnicových polí a to přechodních forem rázu lužického ve slezský.*“

6.2 1902 – Bošovice, lokalita „Křesťanov“

V následujícím roce, tedy v roce 1902, prokopal A. Procházka také jednu mohylu z mohylníku, který objevil v poloze „Křesťanov“, nacházejícího se v katastru Bošovic, ale v Procházkových textech přiřazeného do k. ú. Kobeřic. O mohylníku se Procházka zmiňuje pouze několika slovy (*Procházka 1903*, 12): „*Jinou skupinu mohyl zjistil jsem v lese Křestánově. Mohyly roztroušeny jsou i v sousedním revíru bošovickém „u Svaté“. V prázdniny r. 1902 prokopal jsem jeden z kopečků, avšak bez nejmenší kořisti. Hlína byla na některých místech popelovitá, jiného však nenalezeno. K ohledání mohylek ostatních neměl jsem doposud příležitosti.*“

6.3 1911 – Koběřice, lokalita „Kolíbsko“

O 15ti dobře znatelných mohylách v kobeřickém lese „Kolíbský“ se zmiňuje již roku 1909 A. Procházka, kterému bylo povolení tyto mohyly prozkoumat lesní správou knížete Lichtensteina odepřeno. Přesto Procházka uvádí, že místní revírník dal jednu z mohyl rozkopat, ale nalezl pouze několik keramických střepů, načež byl další „výzkum“ zastaven (*Procházka 1909*, 200). V roce 1911 zde však bylo F. Černým na základě povolení majitele pozemku knížete Lichtensteina prokopáno 5 mohyl. Mohylník je zde rozdělen na dvě části, z nichž jedna, označená jako „Kolíbsko“ I, je datována do doby halštatské. Z této skupiny prokopal F. Černý pouze jednu mohylu, v níž však nenalezl nic než skupinu tuhovaných střepů (*Černý 1942*, čj. MTX201891023; *Čižmář 2014*, 90). V druhé části mohylníku označené jako „Kolíbsko“ II a datované do doby hradištní pak Černý prokopal mohyly čtyři. Uvádí, že v první z nich nalezl pouze vlašský ořech. Druhá a třetí mohyla pak měly být prázdné (*Černý 1942*, čj. MTX201891023; *Čižmář 2014*, 90). Ve čtvrté mohyle o průměru 8 m a výšce 150 cm nalezl asi 15 cm pod povrchem hromádku střepů navršených na vrstvě popela spálených kostí, v níž ležel silně zrezivělý nůž. Ze střepů se mu podařilo sestavit téměř celou, na kruhu točenou nádobu se dvěma uměle vytvořenými dírkami ve dně, kterou dle tvaru datoval do doby hradištní (*Černý 1942*, čj. MTX201891023; *Červinka 1928*, 144; *Čižmář 2014*, 90). Nález tohoto žárového hrobu použil roku 1914 ve svém článku „Jak dlouho naši předkové spalovali své mrtvé“ jako doklad používání žárového ritu ještě v 10. století (*Černý 1914*): „*Zde až donedávna z doby druhé polovice prvního tisíciletí po Kristu nebylo vůbec známo jiných hrobů než kostrových, takže o Moravě zavládlo mínění pronesené I. L. Červinkou, že tu hroby kostrové jsou hned od počátku éry křesťanské, čímž zároveň řečeno, že čeští Moravané už v době pohanské vzdali se starého zvyku spalovati mrtvé. Ale mé vykopávky u Kobeřic z roku 1911 dokázaly, že i na Moravě vládly stejné poměry jako v Čechách a že ještě v prvních stoletích křesťanských se tu spalovalo*.“

Mimo jiné se o nálezu dozvídáme rovněž z korespondence F. Černého s vídeňskou c. k. Centrální komisí pro výzkum a zachování uměleckých a historických památek z roku 1914.[14]

[14] Dopis F. Černého c. k. Centrální komisi, Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň, karton 34, složka Kobeřice, spis. č. j. 983/1914.

6.4 1921 a 1927 – Dambořice, lokalita „Bezedník“

Roku 1920 objevil A. Procházka na katastrálním území Dambořic v poloze Bezedník u cesty „Těšanka“ mohylník čítající 12 mohyl a již v létě následujícího roku jednu z mohyl prokopal. Na boku mohyly, těsně pod povrchem směrem k mohyle č. 2, nalezl keramické fragmenty, z nichž však nebylo možné rekonstruovat žádnou nádobu (*Červinka 1933,* 30–31*; Čižmář 2014*, 42*; Chleborád 1939,* 6). O nálezu podal tuto informaci (*Čižmář 2014,* 42): „*Průkopem do středu nebyl pohřeb objeven, tam všude byla jen nasypaná hlína, promísená pruhy popele s dřevěnými uhlíčky až do úrovně s okolní půdou, Teprve na boku (k mohyle č. 2) těsně pod povrchem nalezl jsem střepy z hrubé, na červeno vypálené hlíny a pod ní roztlačenou lužickou popelnici s vysokým hrdlem a dvěma protilehlými úšky na rozhraní hrdla a baňatého břicha. Střepy byly tak rozpadlé, že nebylo lze žádnou nádobu sestavit.*“

Dvě další mohyly (č. 4 a č. 5) byly prokopány až roku 1927 vrchním soudním radou z Bučovic M. Chleborádem a ředitelem lichtenštejnského panství v Bučovicích E. Kolibabem (*Červinka 1933*, 31; *Čižmář 2014*, 42; *Chleborád 1939*, 6–7). Nález, již roku 1933 uvedený v Červinkově Kyjovsku a Ždánsku v pravěku (*Červinka 1933*), publikoval M. Chleborád roku 1939 společně s dalšími svými a Kolibabeho výzkumy mohyl uskutečněnými mezi lety 1927 a 1930 v Památkách archeologických, kde o prokopaných mohylách v „Bezedníku“ podává tyto informace (*Chleborád 1939*, 6–7): „*Dne 6. července 1927 prokopal jsem společně s lesním ředitelem Em. Kolibabem další dvě mohyly. V mohyle č. 4, asi 70 cm vysoké a přes 6 m široké, nebylo kromě roztroušených uhlíčků ničeho. Mohyla č. 5 měla průměr 7 m a výšku 110 cm, její inventář je hallstattský. V hloubce 70 cm naprostředku byla amfora 33 cm vysoká, na hrdle trojí vypnulinou zdobená a vedle ní hrnek ze žlutočervené hrubé hlíny, 13 cm vysoký, s úškem mírně nad okraj vystupujícím. Kolem bylo rozestaveno 7 misek o průměru 12–20 cm, mezi miskami dva koflíky s úškem nad okraj; oba jsou na břiše zdobeny, jeden vpichovanými trojúhelníky, druhý šikmým rýhováním.*“

6.5 1927–1940 – Heršpice, lokalita „U Hubertka“

Mohyly z mohylníku „U Hubertka“ na k. ú. Heršpic byly zkoumány v několika etapách mezi lety 1927–1940. V deníku A. Procházky se dozvídáme, že jednu z mohyl (Procházka uvádí 15 mohyl) zde začali bez dovolení lesního úředníka prokopávat učitelé E. Pátek a J. Májek, kteří pod vrcholem objevili velkou komoru z pískovcových ploten, avšak výkopem, který zde podnikli, zničili nádoby pohřbu. O dva roky později, v srpnu roku 1929

A. Procházka tento výzkum dokončil a ve svém zápisníku o tom píše (*Procházka*, zápisník o archeologických nálezech, 62): „*Ve dnech 6. a 7. VIII. 1929 dokončil jsem prokopání této mohyly, protože heršpickým lesní úřad další kopání zakázal. Nenalezl jsem již ničeho, kromě pěkné bronzové dýky.*“ Zároveň na téže stránce zápisníku, který začíná údajem z listopadu roku 1926 a končí zápisem z roku 1933, pokračuje: „*V zastoupení řed. E. Kolibabe prokopával jednu z menších mohyl inženýr Schreiber, ale nenalezl ničeho. Podobně pochodil v. s. rada Chleborád s jinou menší mohylkou. Uč. Kalousek nalezl ve své mohylce sice několik nádob, ale tak rozmoklých a kořeny stromů roztrhaných, že nedaly se naprosto zrekonstruovati ani tvar jejich určiti.*“

Prokopání těchto mohyl je však v psaném referátu E. Filipa, předneseném 5. května 1940 na schůzi Moravského archeologického klubu ve Slavkově u Brna, datováno do roku 1937 (*Filip 1940*, čj. 2148/59, 4): „*Mohyla XII – prokopal v srpnu roku 1937 odb. učitel Kalousek. Nalezl v nich skupinu rozmoklých nádob, z nichž se nedala žádná zrestaurovat. Mohyla XIII – prokopal v srpnu 1937 p. v. s. r. Chleborád bez kořisti.*“ Výzkum mohyly VI, uskutečněný Ing. Schreiberem pro E. Kolibabeho, je v referátu zmíněn rovněž, avšak bez udání roku (*Filip 1940*, čj. 2148/59, 3). Je tedy možné, že mohyly VI, XII a XIII byly prokopány již v roce 1929 nebo alespoň v době blízké Procházkovu výzkumu mohyly I.

Jisté je, že největší množství mohyl zde prokopal v letech 1938–1940 právě E. Filip, některé z nich pak společně s A. Procházkou (III) či továrníkem O. Strachem (X). Oba zmínění pánové společně prozkoumali mohyly II a IV, a poslední jmenovaný, továrník O. Strach prokopal samostatně mohylu XVIII (*Filip 1940*, čj. 2148/59, 2–4).

E. Filip uvádí ve zmíněném referátu pro přednášku, která proběhla 5. 5. 1940, a na níž byly výzkumy těchto mohyl prezentovány, že z 21 mohyl, které se „U Hubertka“ nacházejí, zbývá prokopat čtyři, a to konkrétně mohyly VIII, IX, XVI a XIX. Na konci Filipova deníku (záznamy z let 1938–1940) ale již nacházíme také popis z výzkumů mohyl VIII, IX a XVI. Jsou však nedatované (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 34–35). Data výzkumů se ovšem nacházejí v inventáři archeologických nálezů, uloženém v muzeu ve Slavkově u Brna[15] (*Čižmář 2014*, 54). Dozvídáme se zde, že mohyla VIII byla E. Filipem prokopána 26. 5. 1940 a mohyla XVI 13. 5. téhož roku. Výzkum mohyly IX sice datován není, ale vzhledem k tomu, že se záznam o ní nachází ve Filipově deníku mezi jinými záznamy z let 1940, můžeme

[15] Psaný inventář Aloise Procházky; Historické muzeum Slavkov u Brna, inv. č. A 220.

usuzovat, že byla prokopána ve stejném roce. V plánku mohylníku, který je součástí Filipova deníku, se pak u této mohyly, jejíž obsah není znám, neb byla zničena při kácení lesa, nachází přeškrtnutá poznámka (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek): „*Tato mohylka neexistuje. Byla při původním plánkování zakreslena, aniž by existovala.*“

V tomtéž plánku, stejně jako v plánku uloženém ve výše zmíněném inventáři, pak najdeme další dvě mohyly XXII a XXIII, které byly E. Filipem zřejmě doplněny dodatečně. Soudě dle způsobu označení mohyl v plánku z deníku byly také prokopány. Informace o tom se však v deníku nenacházejí a podle M. Čižmáře se nepodařilo dohledat ani nálezy z nich pocházející (*Čižmář 2014*, 54).

Je docela možné, že některá z mohyl, k nimž neznáme datum výzkumu, byla prokopaná 5. či 12. 6. roku 1940. Lze tak usuzovat z pozvánky na vlastivědnou vycházku k mohylovému pohřebišti „U Hubertka“, kterou pořádal v červnu roku 1940 Moravský archeologický klub.[16] Na pozvánce totiž mimo jiné stojí: „*Členem Mor. arch. klubu řed. E. Filipem ze Slavkova bude otevřena jedna mohyla, takže účastníci vycházky budou míti příležitost pozorovati výzkumné práce.*“

Kromě mohyly I s bronzovou dýkou a mohyly III, v níž byl kromě keramických nádob nalezen také početný bronzový inventář (náramky, spirálovité terčíky, spirálky, břitva, kusy jehlice s kulovitou hlavicí a zesíleným krčkem) a zlatý prstýnek z dvojitého drátu, nebylo v ostatních nalezeno buď vůbec nic, nebo pouze keramické nádoby, či jejich zlomky, výjimečně zlomky bronzových předmětů. V deníku A. Procházky najdeme k absenci milodarů v mohylách, jejichž prokopání byl on sám svědkem (mohyl prokopaných Chleborádem, Kalouskem a Schreiberem) komentář (*Procházka*, zápisník o archeologických nálezech, 63): „*Několikadenní nákladné kopání (hotových výloh 248 Kč kromě mého) bylo bezvýsledné celkem.*“

Z úvodu referátu E. Filipa se pak dozvídáme, že A. Procházka doufal ve společné zpracování svých a Filipových poznatků z výzkumu a v jejich publikování, kterého se však již nedočkal – zemřel 16. dubna 1940 (*Filip 1940*, čj. 2148/59, 1): „*Tu prosím, aby mně, než přejdu k věci samé, bylo dovoleno krátce vzpomenouti zesnulého ředitele Procházky. V tato místa velmi rád chodil. Ještě několik dní před smrtí mi říkal, abych zbytek mohyl prokopal*

[16] Pozvánka na vlastivědnou vycházku; SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 57/K1, fol. 4.

a že všechny poznatky a výzkumy zpracujeme jako pokračování publikace p. vrch. Rady Chleboráda. Nedočkal se.“

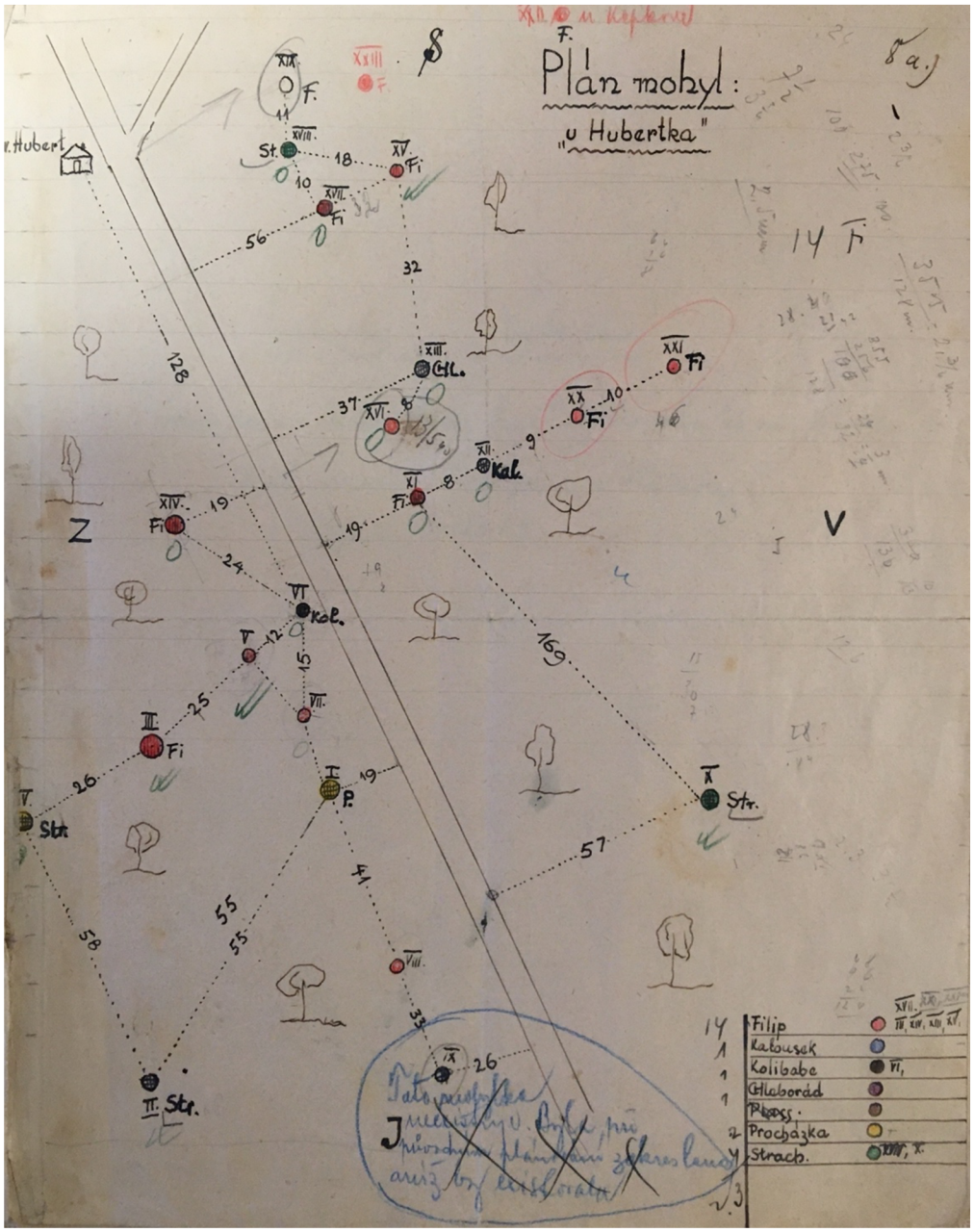

Obr.11: Plánek mohyl v poloze „U Hubertka“ (zdroj: *Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek).

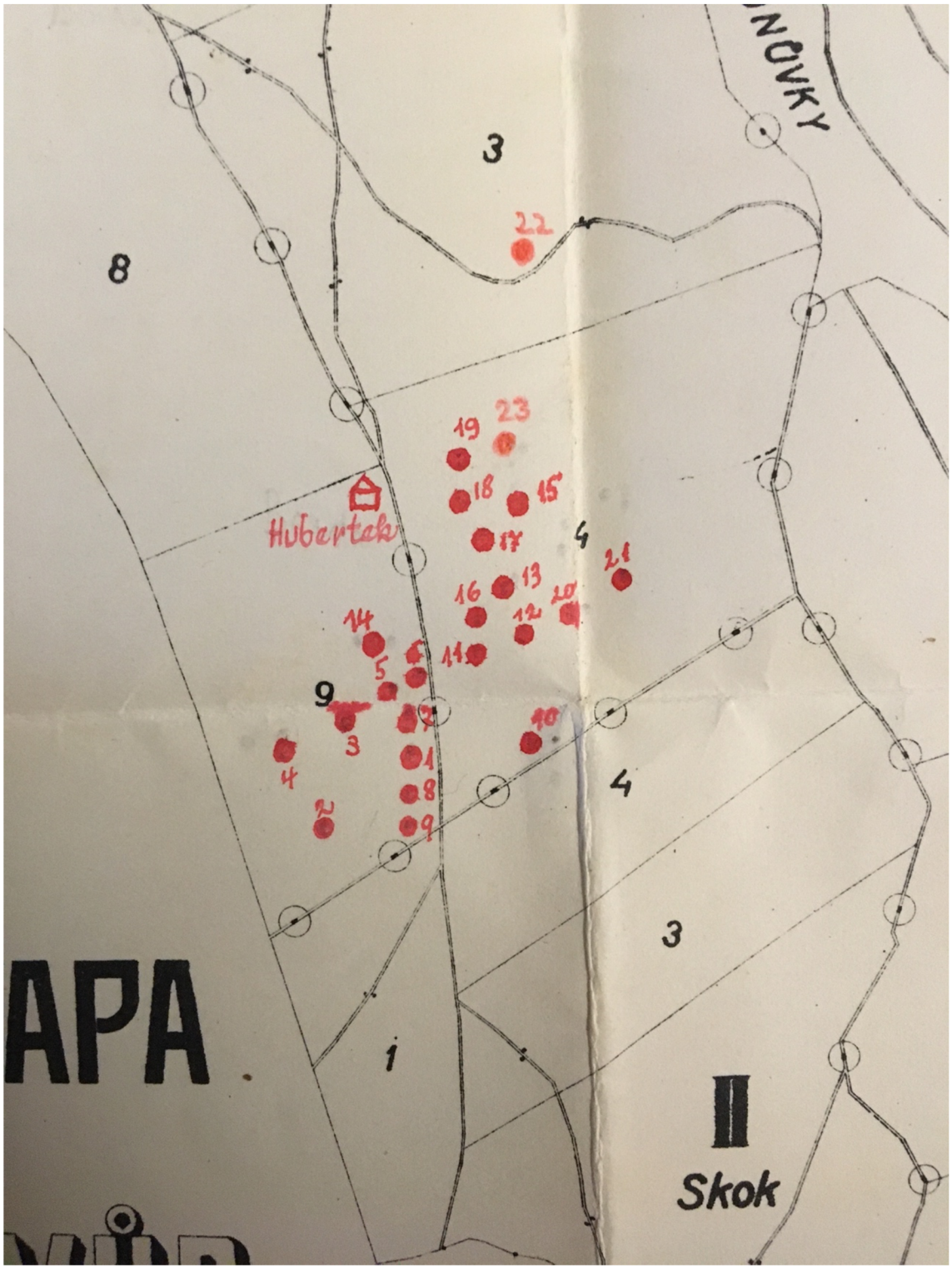

Obr.12: Výřez z plánku mohylníku „U Huberta“, který je uložen v psaném inventáři A. Procházky (zdroj: Psaný inventáře Aloise Procházky; Historické muzeum Slavkov u Brna, inv. č. A 220).

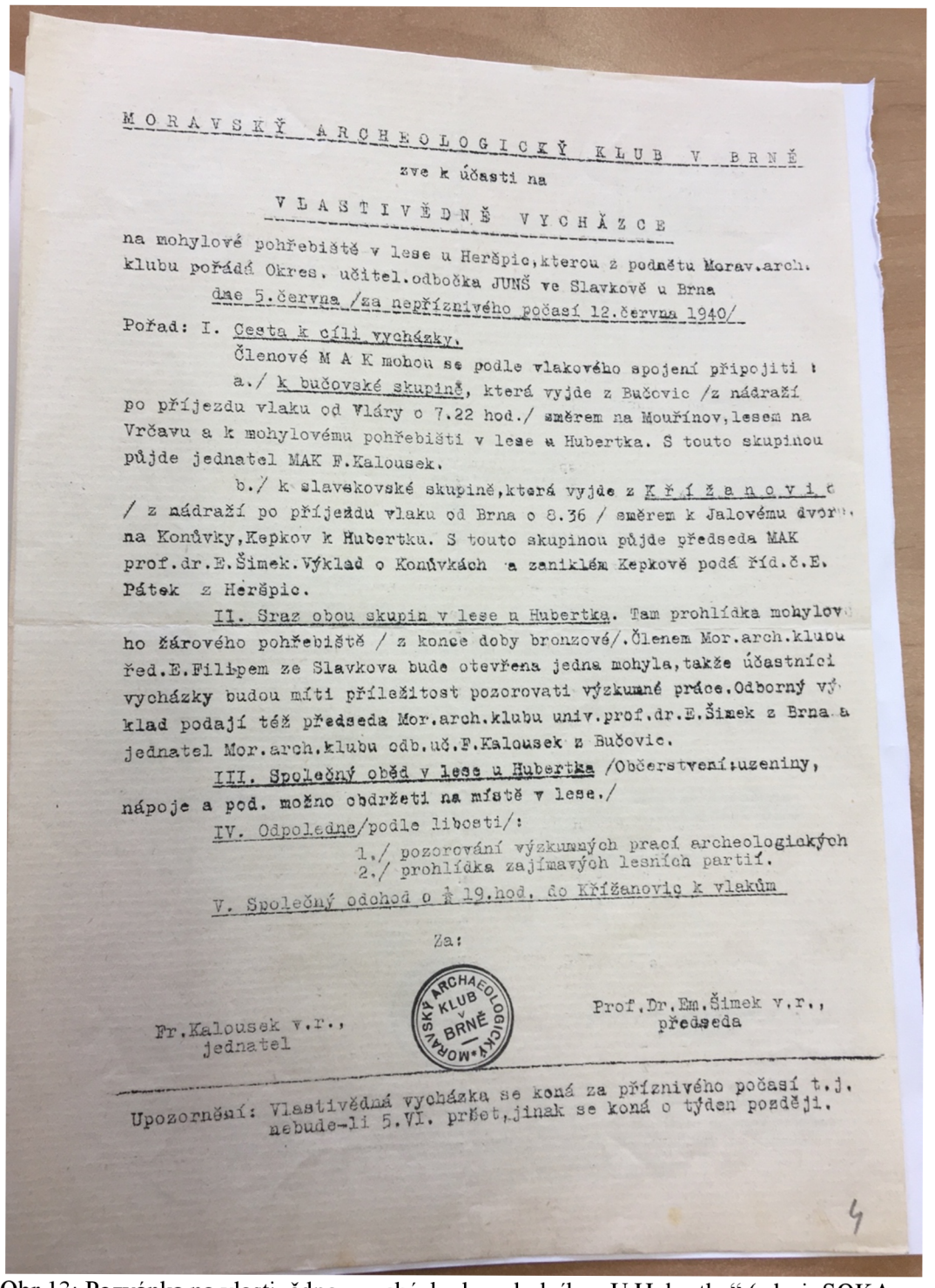

MORAVSKÝ ARCHEOLOGICKÝ KLUB V BRNĚ

zve k účasti na

VLASTIVĚDNÉ VYCHÁZCE

na mohylové pohřebiště v lese u Heršpic, kterou z podnětu Morav. arch. klubu pořádá Okres. učitel. odbočka JUNŠ ve Slavkově u Brna

dne 5. června /za nepříznivého počasí 12. června 1940/

Pořad: I. Cesta k cíli vycházky.

Členové M A K mohou se podle vlakového spojení připojiti:

a./ k bučovské skupině, která vyjde z Bučovic /z nádraží po příjezdu vlaku od Vláry o 7.22 hod./ směrem na Mouřínov, lesem na Vrčavu a k mohylovému pohřebišti v lese u Hubertka. S touto skupinou půjde jednatel MAK F. Kalousek.

b./ k slavkovské skupině, která vyjde z Křižanovic / z nádraží po příjezdu vlaku od Brna o 8.36 / směrem k Jalovému dvoru, na Konůvky, Kepkov k Hubertku. S touto skupinou půjde předseda MAK prof. dr. E. Šimek. Výklad o Konůvkách a zaniklém Kepkově podá říd. č. E. Pátek z Heršpic.

II. Sraz obou skupin v lese u Hubertka. Tam prohlídka mohylového žárového pohřebiště / z konce doby bronzové/. Členem Mor. arch. klubu řed. E. Filipem ze Slavkova bude otevřena jedna mohyla, takže účastníci vycházky budou míti příležitost pozorovati výzkumné práce. Odborný výklad podají též předseda Mor. arch. klubu univ. prof. dr. E. Šimek z Brna a jednatel Mor. arch. klubu odb. uč. F. Kalousek z Bučovic.

III. Společný oběd v lese u Hubertka /Občerstvení: uzeniny, nápoje a pod. možno obdržeti na místě v lese./

IV. Odpoledne/podle libosti/:

1./ pozorování výzkumných prací archeologických
2./ prohlídka zajímavých lesních partií.

V. Společný odchod o ½ 19. hod. do Křižanovic k vlakům

Za:

Fr. Kalousek v.r., jednatel

MORAVSKÝ ARCHAEOLOGICKÝ KLUB V BRNĚ

Prof. Dr. Em. Šimek v.r., předseda

Upozornění: Vlastivědná vycházka se koná za příznivého počasí t.j. nebude-li 5. VI. pršet, jinak se koná o týden později.

4

Obr. 13: Pozvánka na vlastivědnou vycházku k mohylníku „U Hubertka“ (zdroj: SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově, fond Okresní muzeum Bučovice, karton 1, inv. č. 57/K1, fol. 4).

6.6 1928 – Velké Hostěrádky, lokalita „Skřípov“

Na společný výzkum mohyl v trati „Bezedník“ navázala dvojice Chleborád–Kolibabe roku 1928 prokopáním mohylníku ve Velkých Hostěrádkách v trati „Skřípov“, který E. Kolibabe objevil v témže roce. Celkem zde bylo prozkoumáno 13 mohyl, z nichž 5 prokopal E. Kolibabe a 8 M. Chleborád (*Anonymus 1951*; *Čižmář 2014*, 114; *Chleborád 1939*, 2; *Skutil 1939*, 37–38). Poznatky o některých prokopaných mohylách si zaznamenal E. Kolibabe do svého nálezového deníku, podrobnou zprávu o výzkumu všech 13ti mohyl však podal M. Chleborád v Památkách archeologických (*Chleborád 1939*, 2–6). Mohyly z této skupiny náležely do střední doby bronzové (č. I., II., IV., mohyla č. VII. je Chleborádem označena jako lužická) a doby halštatské (č. III., V., VI., VIII. IX., X., XI., XII., XIII.), ale byl zde nalezen také dodatečný hradištní žárový hrob (*Chleborád 1939*, 2–6). Ten byl objeven v mohyle č. IV. překrývající kostrový hrob středodunajské mohylové kultury (*Anonymus 1951; Chleborád 1939*, 2) a E. Kolibabe k jeho nálezu ve svém deníku poznamenává (*Kolibabe,* nálezový deník, 7–9): „*Při popsaných nádobách a ve stejné hloubce s nimi byl uložen malý, 7 cm vysoký hrníček z hrubé, slídou promísené hlíny, s dvojitou vlnovkou, patřící kultuře hradištní. Vedle hrníčku byly zbytky lidské lebky. Nelze říci, že by tato posléz uvedená nádoba patřila ku kostře právě popsané, protože jak řečeno, vedle levého hnátu ležela bronzová dýka a bronzové náramky lužické kultury.*“ A zároveň dodává: „*Jak tedy hradištní onen hrníček se do tohoto hrobu dostal, jsem si přijatelně nevysvětlil.*“ V Kolibabeho popisu mohyly uveřejněném v rámci Chleborádova článku v Památkách archeologických však chybí jak poznámka o nevysvětlitelném umístění hrníčku, tak Kolibabeho původní zařazení mohyly k lužické kultuře. Naopak se zde můžeme dočíst, že M. Chleborád mohylu předatoval (*Chleborád 1939*, 3): „*Všechny milodary ukazují, že jde tu rovněž o hrob danubské kultury.*“ Inventář pocházející z tohoto mohylníku je velmi bohatý a zahrnuje kromě množství keramických nádob a několika kovových artefaktů také jantarové korálky.

Výkopu tohoto mohylníku se účastnil rovněž I. L. Červinka, který o výzkumy mohylníků ve Ždánickém lese projevoval aktivní zájem a roku 1928 přijal Chleborádovo a Kolibabeho pozvání. Přestože na sledovaném území neprováděl žádný výzkum osobně, postupy vykopávek pečlivě sledoval a výsledky uváděl do svých prací (*Čižmář 2014*, 9).

6.7 1928–1931 – Dambořice/Velké Hostěrádky, lokalita „Líchy“

V témže roce, ve kterém byly objeveny mohyly ve „Skřípově“, nalezli M. Chleborád a E. Kolibabe také mohylník v poloze „Líchy“ na rozhraní k. ú. Velkých Hostěrádek a Dambořic, kde oba badatelé mezi lety 1928 a 1930 společně prozkoumali 13 mohyl u Velkých Hostěrádek (*Čižmář 2014*, 95; *Chleborád 1939*, 9; *Říhovský 1952*; *Skutil 1939*, 38). O výzkumu mohyl se zmiňují oba pánové – E. Kolibabe ve svém deníku popisuje mohyly, které sám prokopal (*Kolibabe,* nálezový deník, 21–23), a M. Chleborád ve svém výše již zmíněném článku v Památkách archeologických rozepisuje všech 13 prozkoumaných mohyl, z nichž 7 prokopal on sám (II, III, IV, VI, VII, X, XI) a dalších 6 (I, V, VIII, IX, XII, XIII) E. Kolibabe (*Chleborád 1939,* 9–10). O poloze a velikosti mohylníku pak Chleborád krátce informuje (*Chleborád 1939*, 9): „*‚Líchy‘ se říká špici lesa na rozhraní kat. území Velkých Hostěrádek a Dambořic. Je tu aspoň 25 znatelných mohyl, z nichž jsme s řed. E. Kolibabem prokopali od podzimu r. 1928 do léta r. 1930 celkem 13, nelezše v osmi nic, nýbrž jen v mohylách I, III, V, VII, IX.*“

Z těchto pěti Chleborádem uvedených mohyl s pohřby „danubského rázu“ obsahovaly pak dle jeho popisu 4 žárový pohřeb a jedna pohřeb kostrový (*Chleborád 1939*, 9–10; *Skutil 1939*, 38–39). Mohyly I, III, V a jejich pohřby pak J. Říhovský označuje jako „*velmi důležité pro sledování vývoje velatické kultury*“ (*Říhovský 1952*). Kromě množství keramických nádob bylo v mohylách nalezeno několik bronzových jehlic a náramků, tři dýky, mečík, meč, bronzová lunula a hadcová sekera (*Chleborád 1939*, 9–10; *Skutil 1939*, 38–39).

Roku 1931 prozkoumal E. Kolibabe v trati „Líchy“ další tři mohyly. Do nálezového deníku si poznamenal (*Kolibabe,* nálezový deník, 34): „*V trati Líchy téže obce jsem prokopal další tři mohyly a z nalezených střepů jsem sestavil jednu velkou, jednu malou amforu, typický pohár s trojhranným uchem a jeden malý šálek s ouškem. Z bronzových předmětů jsem nalezl jednu jehlici a tři náramky.*“

B. Machová ve své diplomové práci z roku 2012 poukazuje na to, že byl mohylník na katastru Velkých Hostěrádek často zaměňován či ztotožňován s mohylníkem ve stejné poloze na dambořickém katastru. Uvádí zde, že až terénní průzkum ukázal, že se v případě mohyl v poloze Líchy nejedná o jeden mohylník na rozhraní katastrů Dambořic a Velkých Hostěrádek, ale o dva na sebe nenavazující mohylníky (*Machová 2012*, 93). Mohylník náležící do katastru Dambořic pak přiřazuje ke středodunajské mohylové kultuře a mohylník z katastru

Velkých Hostěrádek ke kultuře velatické (*Machová 2012*, 93). Pro dějiny výzkumů mohylníku jsou však stěžejními informace o lokalitě uvedené v dobových pramenech.

6.8 1930 – Bošovice, lokalita „U Dvou závor“

Posledním společným výzkumem mohyl Ždánického lesa byl pro M. Chleboráda a E. Kolibabeho mohylník v poloze „U Dvou závor“ na k. ú. Bošovice, kde roku 1930 prokopali 7 mohyl (*Červinka*, čj. 576/47; *Čižmář 2014*, 28; *Chleborád 1939*, 7). Dle textu publikovaného Chleborádem v Památkách archeologických (*Chleborád 1939*) prokopal E. Kolibabe mohyly I, V, VI a VII a M. Chleborád skupinku mohyl II–IV. Informace k výzkumu najdeme i v deníku E. Kolibabeho, který zde popisuje kromě mohyl I, V a VI také obtížnost výzkumu samotného (*Kolibabe,* nálezový deník, 25):

„*Bylo trpkou a velmi pernou prací prokopati se změtí silných kořenů do jádra těchto sedmi mohyl, jež byly nalezeny v lesním oddílu zvaném „U dvou závor“ poblíž Bošovic*.“ Mohyla I, obsahující dle Kolibabeho deníku „*dva od sebe oddělené žárové pohřby lužické kultury*“ (*Kolibabe,* nálezový deník, 25), je v Památkách archeologických již přiřazena ke kultuře danubské (*Chleborád 1939*, 7), zatímco invetář mohyl II, III, IV a V je zde datován do doby halštatské. V textech obou průzkumníků se dočteme, že bylo v mohylách objeveno velké množství keramických nádob, v mohyle I dokonce bronzová jehlice a šest náramků. O nálezu dvou bronzových udidel, bronzových kroužků a knoflíčků z uzdy, železného kopí, nožíku, svorky aj., o kterém ve svém rukopise (*Červinka*, čj. 576/47) hovoří I. L. Červinka, tedy o významném inventáři „*jiných soudobých mohyl zbudovaných vnově*“ však ani v Kolibabeho deníku, ani v článku M. Chleboráda nenajdeme ani stopy. K informacím o těchto nálezech se dostáváme až v Kolibabeho Číselném seznamu archeologických nálezů II.[17] Dozvídáme se zde, že tyto Červinkou uvedené artefakty byly objeveny na jaře roku 1931 a na podzim roku 1932 v mohylách označených arabskými číslicemi 1 a 2. Tyto mohyly se nacházely na parcele č. 3812, zatímco mohyly I–VII na parcele č. 3810 (*Čižmář 2014*, 29).

[17] Číselný seznam archeologických nálezů Emila Kolibabeho, část II.; Moravské zemské muzeum.

6.9 1930–1931 – Bošovice, lokalita „U Čtyř tabulí“

Čtyři mohyly z mohylníku v bošovické trati „U Čtyř tabulí“ byly prozkoumány E. Kolibabem v roce 1930 (*Čižmář 2014*, 18; *Kolibabe,* nálezový deník, 33). Do svého deníku si badatel poznamenal (*Kolibabe,* nálezový deník, 33–34): „*V obci Bošovice prokopal jsem poblíž sebe ležící čtyři mohyly, z nichž tři po pečlivém prohledání byly úplně prázdné. Poslední z těchto, mohyla č. IV, s násypem 13 m širokým a 1,2 vysokým vykazovala hojné nálezy. Bylo v ní umístěno pět od sebe oddělených pohřbů a sice tři natažené kostry a mimo toho se nacházely dvě žároviště. Jedna na severní a druhá na jižní části této mohyly se zbytkem ohořelých kostí a žárem zničených bronzů. Celkem se podařilo z nalezených střepů sestaviti 23 nádob a to 6 amfor, 5 misek s typickými okraji a 12 hrnečků a šálků. Mimo toho 4 jehlice 6 náramků.*“

K výzkumu lokality „U Čtyř tabulí“ řadí M. Čižmář také Kolibabeho prozkoumání izolované, severněji situované mohyly, provedené v roce 1931. Sám Kolibabe si výzkum této mohyly, označené jako „*mohyla s keramikou plátenickou*“ do deníku zaznamenal pod lokalitou Kobeřice „U dvou závor“ (*Kolibabe,* nálezový deník, 34): „*V obci Kobeřice v lesním oddělení u čtyř závor prokopal jsem mohylu v rozměrech 15 m šířky a 1,50 výšky. Třicet centimetrů pod úrovní okolní půdy, tj. na takzvané žlutce nalezeny byly střepy ze 14 nádob, z nichž se podařilo sestaviti celkem jedenáct nádob. Dvě velké amfory a devět misek.*“

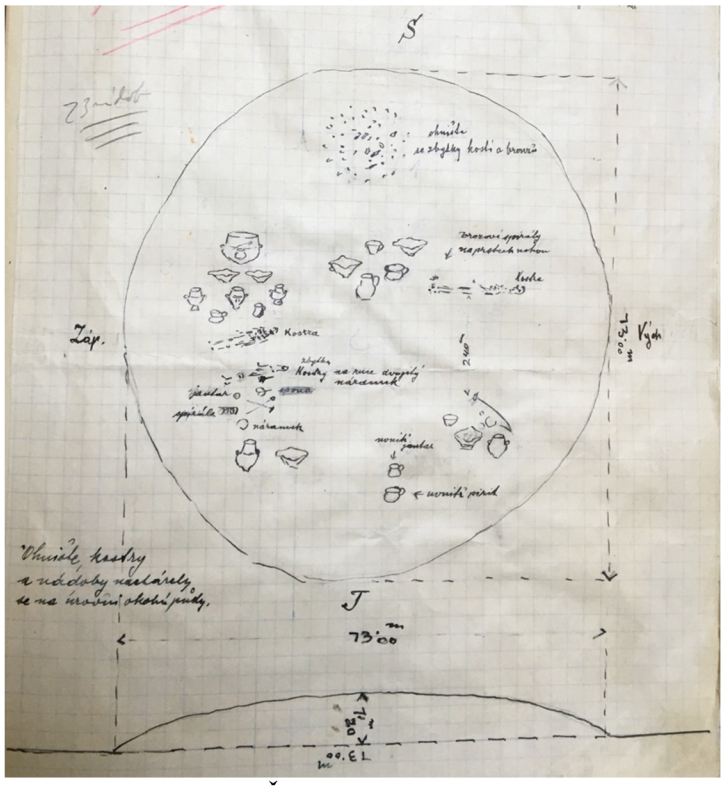

Obr.14: Bošovice „U Čtyř tabulí“, nákres mohyly IV(zdroj: *Kolibabe,* nálezový deník, 37).

6.10 1931 – Dambořice, lokalita „Farářova habrůvka“

O výzkumu skupiny čtyř mohyl v poloze „Farářova habrůvka“ informuje E. Kolibabe ve svém deníku (*Kolibabe,* nálezový deník, 34): „*V obci Dambořice trať „Farářova habrůvka“ jsem prokopal čtyři mohyly, které již v dřívějších letech neodborným způsobem prokopány byly a se zbylých střepů nebylo možno žádnou nádobu sestaviti.“*

6.11 1940 – Heršpice/Žarošice, lokalita „Zlatý jelen“

Mohylník v poloze „Zlatý jelen“ sestává z šesti mohyl, které se nenacházejí pohromadě, ale jsou roztroušeny takovým způsobem, že skupina tří mohyl (I, II, III) a jedna izolovaná mohyla (VI) se nacházejí na k. ú. Žarošic a skupinka dvou mohyl (IV a V) zase na k. ú. Heršpic (*Čižmář 2014*, 75; *Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 27).

V roce 1938 byl ředitel bučovické záložny E. Filip upozorněn řídícím učitelem J. Májkem z Letovic na dvě mohyly nacházející se v poloze „U Zlatého jelena“. Tyto dvě mohyly (IV a V) náležící ke k. ú. obce Heršpice přiřazuje E. Filip ve svém deníku ke k. ú. Archlebova a píše, že je jednu z nich, mohylu IV, prokopal společně s A. Procházkou v srpnu roku 1939. Ve středu mohyly nalezli žároviště s několika keramickými střepy, z nichž byl sestaven jeden halštatský hrnek (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 31).

Druhou skupinku mohyl (I, II a III) objevil náhodně sám Filip v oddílu zvaném „Kuchyňka“ během své dovolené během lovu srnců. O poloze těchto tří mohyl se E. Filip ve svém deníku vyjadřuje slovy (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 26): „*Nejsou pohromadě, nýbrž roztroušené sem-tam a bude záhodno celé polesí náležitě prozkoumat a jejich umístění řádně a přesně zakreslit.*“

Mohylu se dvěma žároviští a halštatským keramickým inventářem, která dle Filipa obsahovala žárové hroby dvou jedinců, patrně matky a dítěte, prozkoumal E. Filip během 7. a 8. června 1939. Druhou mohylu (II), v níž objevil „*nádobu tvaru danubského s baňatým břichem, vysokým hrdlem a dvěma protilehlými úšky*“ prokopal v září téhož roku (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 28–29).

Izolovanou a v minulosti již prokopanou mohylu (VI) nalezl E. Filip na podzim 1939. S A. Procházkou se zprvu domnívali, že mohylu VI prozkoumal učitel J. Gabriel (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 27): „*Po rozmluvě s řed. Procházkou došli jsme k závěru, že mohylu tuto prokopal asi učitel Gabriel, jenž byl v té době v Žarošicích*.“ Ve Filipově deníku

však nacházíme dodatečnou poznámku podávající informaci, že tomu tak nebylo (*Filip,* deník pravěkých nálezů a sbírek, 26): „*Přec jsem jenom zjistil, že tuto mohylu VI prokopal Májek z Letovic. Nikoliv Gabriel*.“

6.12 Shrnutí výzkumů mohylníků v tabulce a grafech

Badatel	E. Kolibabe	M. Chleborád	A. Procházka	E. Filip	F. Černý	E. Pátek	J. Májek	O. Strach	F. Kalousek
Celkem prokopaných mohyl	29	20	8	6	5	3	2	2	1
Kobeřice "Bezedník"			4						
Bošovice "Křesťanov"			1						
Kobeřice "Kolíbsko"					5				
Dambořice "Bezedník"	1	1	1						
Heršpice "U Hubertka"	1	1	1	3		3	1	2	1
Velké Hostěrádky "Skřípov"	5	8							
Dambořice Velké Hostěrádky "Líchy"	9	7							
Bošovice "U Dvou závor"	4	3							
Bošovice "U čtyř tabulí"	5								
Dambořice "Farářova Habrůvka"	4								
Heršpice /Žarošice "Zlatý jelen"			1	3			1		

Obr.15: Tabulka počtu prokopaných mohyl.

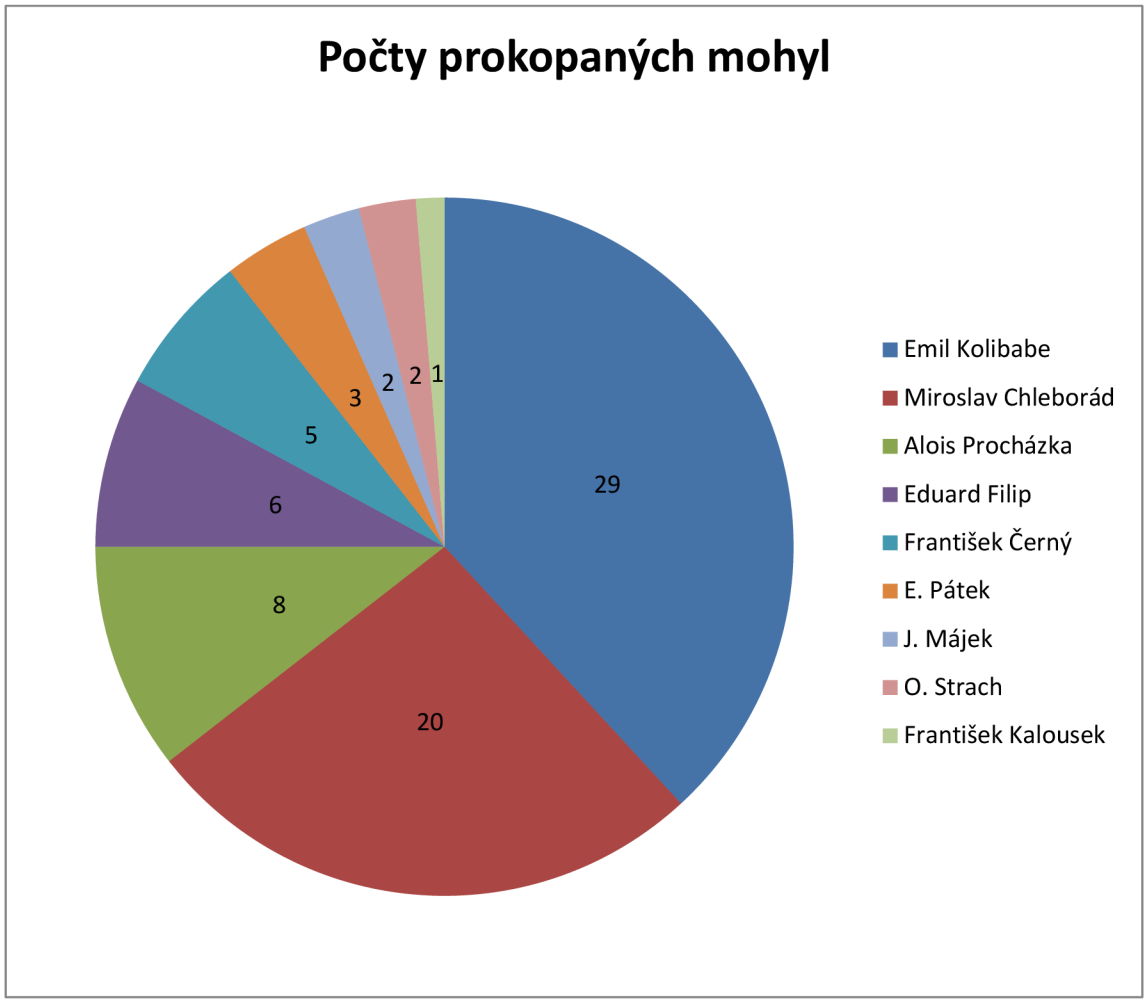

Obr.16: Graf znázorňující podíly jednotlivých badatelů na výzkumu mohyl.

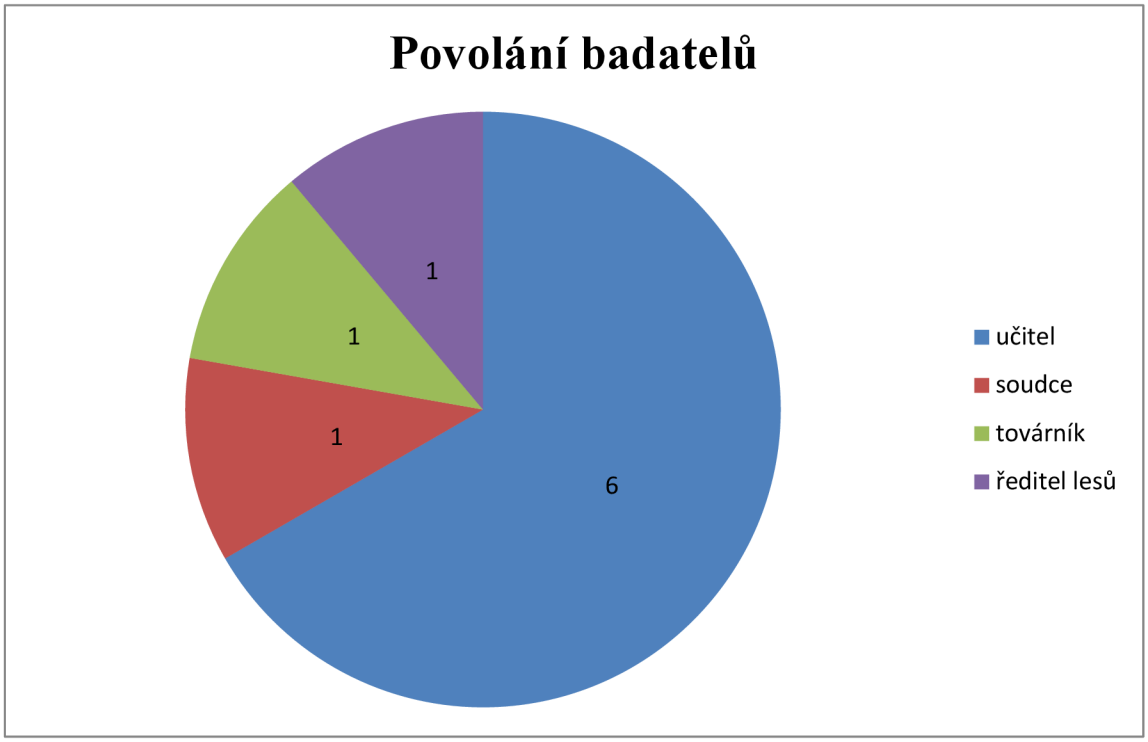

Obr.17: Graf znázorňující povolání jednotlivých výzkumníků mohyl.

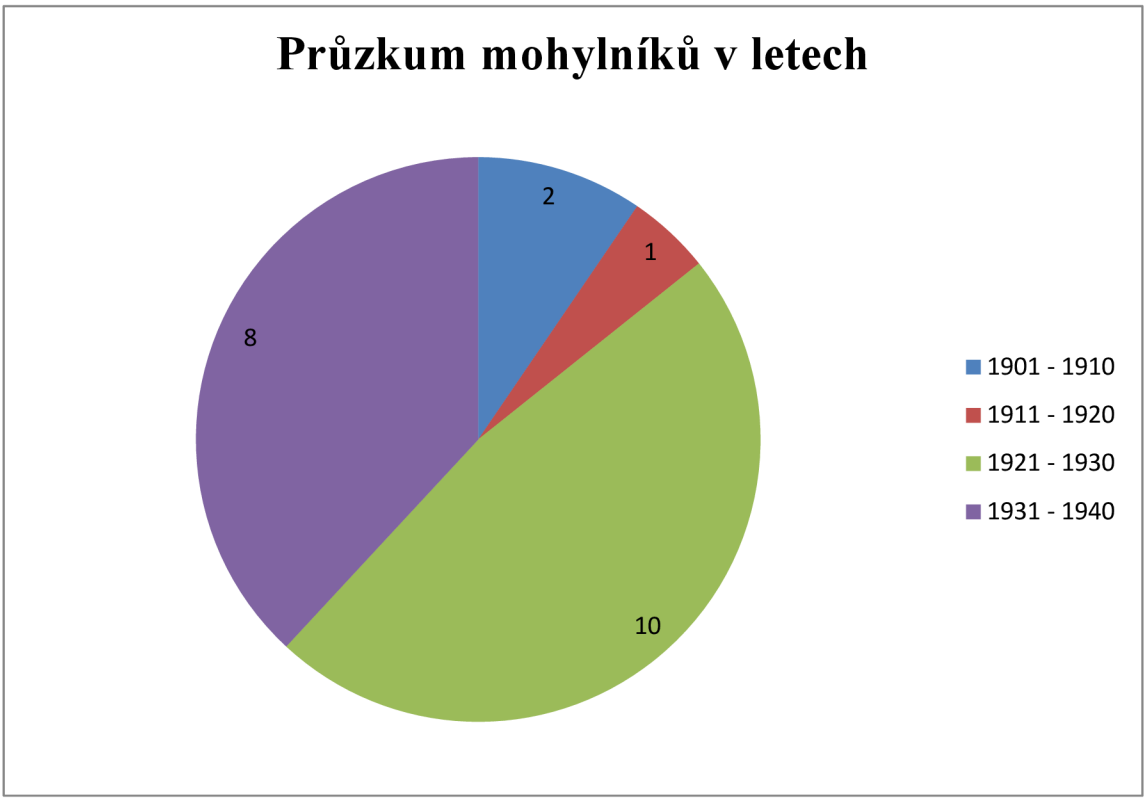

Obr.18: Graf znázorňující výzkumy mohylníků po jednotlivých desetiletích.

7. Závěr

Mým cílem bylo seznámit čtenáře s „dobrovolnou prací“ amatérských archeologů působících v regionu. V práci jsem tedy předestřela vznik muzeí, u kterého tito muži stáli a o který se velkou měrou zasloužili. Dále jsem naznačila spojitost představených institucí s archeologickým poznáním oblasti, které bylo opět v režii těchto amatérských nadšenců, kteří pro nás archeologii ve svém volném budovali, a uvedla jsem ilustrativní přehled výzkumů a nálezů, které byly na zkoumaném území do roku 1945 učiněny.

Předkládaná bakalářská práce je založena především na práci s archivními prameny a dobovou literaturou. A to platí zvláště pro kapitolu věnovanou mohylníkům. Zejména zde, a především zpočátku jejího sepisování jsem se opírala o monografii M. Čižmáře, která mi sloužila jako jakási kostra a základ, podle kterého jsem se pomalu začínala orientovat v problematice tématu. V průběhu psaní pojednání o mohylnících jsem však zjistila, že se v publikaci Mohylníky ve Ždánickém lese vyskytuje více nesrovnalostí, než kolik jsem zaregistrovala na počátku, kdy jsem tento materiál studovala v rámci heuristické fáze projektu své bakalářské práce. Jednou z těchto nesrovnalostí jsou dva mohylníky, které M. Čižmář uvádí na katastru obce Dambořice v trati „Klínek“ a „U Bošovských hranic“. U obou těchto mohylníků v části o historii výzkumů autor cituje E. Kolibabeho a jeho krátký zápis o prokopání třech mohyl. Ten však E. Kolibabe v deníku řadí do polohy Líchy, kam jej ale autor mnografie přiřazuje také, takže ve výsledku celá věc vypadá tak, že je jeden a ten stejný výzkum popsán ve třech kapitolách u třech různých mohylníků. Přestože byly oba zmíněné mohylníky, „Klínek“ i „U Bošovských hranic“ zaměřeny v roce 2010 D. Vitulovou a máme tedy jasné doklady, že se ve zmíněných polohách mohyly opravdu nacházejí, rozhodla jsem se je do přehledu o výzkumech mohylníků nezařadit. Mimo jiné také proto, že se plánek mohylníku v poloze „Klínek“ až nápadně podobá čtyřem mohylám z plánu mohylníku v poloze „Líchy“ a jsem přesvědčená, že zde dochází k mísení různých informací a snad i mohyl. Jak jsem již uvedla, při vypracovávání bakalářské práce jsem se rozhodla orientovat hlavně podle archivních pramenů, což se projevilo také v upřesnění datací některých výzkumů jednotlivých mohyl. Pro příklad uvádím teoretické doplnění doby výzkumu jedné z mohyl „U Hubertka“, která v deníku E. Filipa datována není. Já jsem však přesvědčená o tom, že se mi dobu výzkumu podařilo najít ve zmínce o plánovaném prokopání jedné ze zdejších mohyl, kterou jsem našla na pozvánce na archeologickou vycházku z roku 1940, stejně jako věřím,

že moje postřehy z deníku A. Procházky o datování výzkumů jiných třech mohyl u Hubertka jsou správné a že práce s archivními prameny obecně přinese v budoucnu, stejně jako přináší dnes a denně ještě spoustu drobných překvapení a zajímavých výstupů.

8. Seznam použité literatury a pramenů

Literatura:

Bayerová, A. 2008: Ferdinand Pražský – Slavkovský a jeho pozůstalost ve fondu Zámek Slavkov – Austerlitz. Brno: Masarykova univerzita. Nepubl. diplom. Práce.

Broukal, V. – Skutil, J. 1939: Pravěké nálezy ze Žarošic na Ždánsku, Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci 52, 11–18.

Černý, F. 1914: Jak dlouho naši předkové spalovali mrtvé? Lidové noviny 114/14, 26. dubna 1914, 13.

Červinka, I. L. 1928: Slované na Moravě a říše Velkomoravská. Brno.

Červinka, I. L. 1933: Kyjovsko a Ždánsko v pravěku. Archeologické nálezy a osídlení. Kyjov.

Čižmář, M. 2006: Emil Kolibabe – 12. 9. 1874 – 13. 3. 1936, Pravěk – nová řada 14, 440–441.

Čižmář, M. 2008: František Černý (14. 6. 1867 – 3. 9. 1918), Pravěk – nová řada 17, 452–453.

Čižmář, M. 2014: Mohylníky ve Ždánickém lese, Pravěk – Supplementum 27. Brno.

Čižmářová, J. 2013: Keltská pohřebiště na Moravě. Okresy Blansko a Vyškov. Brno.

Čižmářová, J. 2017: Keltská pohřebiště na Moravě. Okresy Hodonín, Kroměříž, Olomouc, Opava, Prostějov, Přerov, Uherské Hradiště, Zlín. Brno.

Demek, J. – Mackovčin, P. (eds.) 2006: Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.

Fišer, Z. – Podborský, V. 2004: Innocenc Ladislav Červinka (1. 2. 1869 – 3. 10. 1952). Brno

Homolová, M. 2003: Václav Broukal, Věstník historicko-vlasteneckého kroužku v Žarošicích 12, 11–13.

Hozdecký, V. 2000: Z historie Vrbasova muzea, Věstník historicko-vlasteneckého kroužku v Žarošicích 10, 97–98.

Chleborád, M. 1939: Nové mohyly na Moravě, Památky archeologické 41, 1–14.

Chleborád, M. – Chleborád, R. – Tlustá, S. – Šebela, L. 2001: Chleborádovy archeologické výkopy a nálezy, Přehled výzkumů 42, 13–24.

Jarolímová, M. 1990: Pietní vzpomínka u hrobu kronikáře Václava Broukala, Věstník historicko-vlasteneckého kroužku v Žarošicích 1, 6.

Jordán, F. 1964: 50 let muzea v Bučovicích. Zprávy Vlastivědného muzea ve Vyškově 52. Vyškov.

Kalousek, F. – Tihelka, K. 1938: Alois Procházka, moravský archeolog. Brno.

Klanicová, E. 1998: Archeologická sbírka muzea v Kloboukách. In: Kordiovský, E. a kol., Klobouky u Brna. Brno, 41–55.

Kolek, A. 1962: Čtyřicet let sběratelské činnosti Václava Broukala, Časopis společnosti přátel starožitností 70, 53.

Kotík, V. 2002: Život a dílo Jakuba Vrbase. In: Vrbas, J., Ždánsko. Ždánice, 711–749.

Machová, B. 2012: Mohylová pohřebiště z oblasti Chřibů, Kyjovské pahorkatiny a Ždánického lesa. Brno: Masarykova univerzita. Nepubl. diplom. Práce.

Medřický, J. – Klapková, K. 2019: JUDr. Martin Kříž. Ždánický zpravodaj 10/2019, 26. dubna 2019, 14–15.

Měřínský, Z. – Stuchlík, S. 1980: Zpráva o inventarizaci archeologické sbírky Vrbasova muzea ve Ždánicích v roce 1977 (okr. Hodonín), Přehled výzkumů 22, 116–117.

Podborský, V. 1997: Vzpomínka na Martina Kříže, Pravěk – nová řada 6, 421–425.

Podborský, V. 2002: Sté výročí narozenin prof. Františka Kalouska, Pravěk – nová řada 11, 421–425.

Procházka, A. 1903: Neolitické sídliště s pomalovanou keramikou v „Nových polích“, Pravěk 1, 109–110.

Procházka, A. 1903: Zprávy o nálezech na Vyškovsku, Pravěk 1, 122–124.

Procházka, A. 1909: Z praehistorie Vyškovska a okolí, Pravěk 5, 200.

Procházka, A. 1937: Gallská kultura na Vyškovsku. Slavkov u Brna.

Sklenář, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů. Praha.

Skutil, J. 1939: Pravěké nálezy na Kloboucku. Klobouky u Brna.

Skutil, J. 1941: Moravská musea, díl I. Brno

Stuchlík, S. – Klanica, Z. – Měřínský, Z. 1997: Pravěk a středověk Ždánicka. Brno.

Šmerda, J. 2014: Dambořice od pravěku ke Slovanům. In: J. Adámek (ed): Dambořice: zpět ke kořenům. Brno, 23–64.

Švachová, J. 1998: Z historie muzea v Kloboukách. In: Kordiovský, E. a kol., Klobouky u Brna. Brno, 326–332.

Tolasz, R. 2007: Atlas podnebí Česka. Olomouc.

Vrbas, J. 2002: Ždánsko. Ždánice.

Archivní prameny:

Černý, F. 1942: Kobeřice u Brna. Žárové hroby hradištní na Moravě, rkp. nálezové zprávy, č. j. 91024/2018, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Filip, E.: Deník pravěkých nálezů a sbírek 1938–1940, rkp. uložen v M Slavkov u Brna.

Kolibabe, E.: Nálezový deník, rkp. uložen v Archeologickém ústavu MZM Brno.

Procházka, A.: Zápisník o archeologických nálezech, rkp. uložen v Archeologickém ústavu MZM Brno.

Archiv Archeologického ústavu Akademie věd ČR Brno:

Anonymus 1945: Dambořice. [Nálezová zpráva č. j. 842/45.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1945: Kobeřice. [Nálezová zpráva č. j. 835/45.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1945: Velké Hostěrádky. [Nálezová zpráva č. j. 863/45.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1945: Ždánice. [Nálezová zpráva č. j. 977/45.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Dambořice. [Nálezová zpráva č. j. 2095/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Nevojice. [Nálezová zpráva č. j. 920/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Velké Hostěrádky. [Nálezová zpráva č. j. 595/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 697/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 2312/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 2943/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1946: Ždánice. [Nálezová zpráva č. j. 2308/46.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Heršpice. [Nálezová zpráva č. j. 657/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Kobeřice. [Nálezová zpráva č. j. 1032/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Velké Hostěrádky. [Nálezová zpráva č. j. 216/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 460/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 877/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Ždánice. [Nálezová zpráva č. j. 462/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Ždánice. [Nálezová zpráva č. j. 1017/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1947: Ždánice. [Nálezová zpráva č. j. 1020/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1950: Nemotice. [Nálezová zpráva č. j. 939/50.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1950: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 1076/50.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1950: Žarošice. [Nálezová zpráva č. j. 1077/50.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1951: Velké Hostěrádky. [Nálezová zpráva č. j. 647/51.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1951: Kobeřice. [Nálezová zpráva č. j. 456/51.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1952: Kobeřice. [Nálezová zpráva č. j. 708/52.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1955: Uhřice. [Nálezová zpráva č. j. 915/55.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 2012: Nesovice. [Nálezová zpráva č. j. 5265/12.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Anonymus 1956: Heršpice. [Nálezová zpráva č. j. 1900/56.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Červinka, I. L.: Bošovice (o. Klobouky, Hustopeče). [Nálezová zpráva č. j. 576/47.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Hájek, L. 1950: Kobeřice. [Nálezová zpráva č. j. 870/50.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Chleborád, M. 1969: Nesovice. [Nálezová zpráva č. j. 1844/69.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Chleborád, M. 1969: Nevojice. [Nálezová zpráva č. j. 1845/69.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Říhovský, J. 1952: Velké Hostěrádky. [Nálezová zpráva č. j. 770/52.] Brno, Archeologický ústav AV ČR Brno.

Archiv Městského muzea Klobouky u Brna, fond Muzeum

Národní archiv, fond Památkový úřad Vídeň

SOKA Vyškov se sídlem ve Slavkově u Brna, fond Okresní muzeum Bučovice

SOKA Hodonín, fond Okresní úřad Kyjov

Internetové zdroje:

Geoportál ČÚZK: [online]. [cit. 2021-08-19]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/

Národní geoportál Inspire: [online]. [cit. 2021-05-23]. Dostupné z: bhttps:// https://geoportal.gov.cz/web/guest/map